

EVGHEAFARUL

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

Grupări literare și idei politice

de Sextil Pușcariu.

(Urmare.)

II.

Am arătat în articolul precedent unele din ideile cari au plecat dela gruparea literaților din jurul „Daciei literare” și al „Propășirei”.

E interesant a urmări, în câteva trăsături, acțiunea, sau mai bine zis, reacțiunea, stărnită de ideile nouă pe cari le lansau ei.

Cel dintâi care s'a simțit atins prin pășirea acestor tineri, cu jurnalul lor de concurență în Iași, a fost bătrânul Asachi.

Înzădar căută Kogălniceanu, care avea respect sincer față de meritele lui Asachi, să-l îmbuneze prin laude, uneori exagerate, scriind că „pentru literatura Moldovii el a făcut singur mai mult decât toți Moldovenii împreună”, căci Asachi nu avea decât disprețul suveran față de mișcarea tinerilor, pe care n'o înțelegea, n'o iubiă și de care nici nu se temeă prea mult, știindu-se încunjurat de stima obștească. Dar cu tot cumpătul său, cu toată iubirea sa de pace, Kogălniceanu nu putu suferi dela o vreme ținuta aceasta marțială și înțepăturile neconținute, și mai ales nu se putea reține de a nu spune adevărul, numai ca să nu atingă susceptibilități: „nu mă tem de nimeni, pentru că cugetul îmi este curat și că singura mea voință este a face bine!”

Cât de mult exprimă aceste cuvinte, aproape banale! De câteori nu s'au repetat ele și nu se vor mai repetă în situații analoage! Pe de o parte „bătrânul meritos”, care a dat tot ce a avut mai bun în sufletul său pentru o cauză altruistă, care e convins că drumul urmat de el, pe marginile căruia vede răsă-

riți pomii plantați cu atâta trudă, nu poate fi decât cel mai bun, fără să poată înțelege că vremurile nouă vreau oameni noi, și cece e mai de mirare, fără să poată cuprinde în mintea sa gândul, că „tinerii” lucrează mânăți de aceleași dorințe altruiste, că acțiunea lor nu e o simplă tendință de parvenire. Pe de altă parte acești „tineri” înșiși, atât de străbătuți de sfințenia dreptului lor de a luptă, încât sunt în stare să-și piarză respectul datorit muncii înaintașilor, să dărâme cu mâna lor idoli la cari se închinaseră odinioară, evident satisfăcuți când își pot plasa câte o ironie sau o înțepătură de efect stilistic, neluând în seamă împrejurările mai grele sub cari au luptat ceice le neteziseră lor drumul, făcându-i responsabili de greșeli cari sunt ale vremii și ale mediului, nu ale lor.

Și totuș, când stai și judeci din depărtarea spațiului și a timpului o astfel de luptă, ești nevoit să dai dreptate generației tinere. E, desigur, o nedreptate ce se face celor bătrâni, dar o nedreptate fatală, precum e aceea pe care o săvârșesc copiii când părăsesc casa părinților spre a întemeia ei înșiși o căsnicie. Și iarăș, chiar exagerările tinerilor, trebuie să recunoști, că sunt necesare, nu numai pentru că e dreptul firesc al tineretului de a trece uneori în avântul lui măreț peste granițele rigide ale respectului ce-l datorim altora, ci și pentru că numai temperamentele puternice și neînfricate au repurtat vreodată biruințe. Pe cât e de admirabil un bătrân care înțelege glasul generațiilor tinere, pe atât e de puțin edificător aspectul unui tânăr

bătrân, care începe lupta fără să aibă temperamentul de a o duce la izbândă, compromițând astfel o idee.

Nu, prea crușători n'au fost acești tineri „bonjuriști“ și nici prea respectuoși față de fețe ipochimene. Alecsandri, în „Istoria unui galben“ își permite o aluziune pe cât de răutăcioasă, pe atât de transparentă la adresa lui Eliade, „l'ammiratore della prestidigitazione“ pentru că acesta, în admirația lui pentru tot ce eră strein, scrisese odată întru slăvirea unui prestidigitator italian. Iar cine vrea să vadă câtă energie și cât spirit s'a cheltuit spre a combate rătăcirile „limbistice“ ale școlii ardelenne să urmărească polemicele între „Foaia“ din Brașov și „România literară.“¹⁾

Lupta între două generații a fost însă și mai violentă când tot în Iași s'a ridicat, cu un sfert de veac după „Dacia literară“, o nouă grupare literară, a „Convorbirilor literare“, în frunte cu cel mai limpede spirit critic ca l-am avut noi Românii vreodată, cu d-l Titu Maiorescu.

Căci vechea grupare a „Daciei literare“ nu dăinuie mult. Kogălniceanu, spre a realiza ideile formulate de cercul literaților strănși în jurul său, intră în lupta politiceii militante. Unii îl urmară pe acest teren, alții fură răpiți în curând de moarte (Bălcescu, Russo) și iarăș alții erau în vădit declin în ceea ce privește talentele lor de scriitori (Alexandrescu, Bôlintineanu).

În timpul acesta streinătatea crește o nouă generație de gânditori și de entuziaști luptători pentru binele obștesc, care se grupă în jurul d-lui Maiorescu.

Cred că e de prisos a analiza aici ideile premenitoare pornite din cercul „Junimei“ din Iași, ele fiind în deobște cunoscute. Ceeace s'a relevat prea puțin până acuma este continuitatea ce există între vederile d-lui T. Maiorescu și ale tatălui său, Ioan. Cetind corespondența acestuia, trimeasă din Craiova lui Barițiu și publicată în „Foaia“ din Brașov la 16 Martie 1838, regăsim în ea, într'o formă mai puțin strălucită, e adevărat, dar în fond

¹⁾ Analizate de Iorga în Ist. lit. rom. dela 1821 înainte, vol. III., p. 222 ș. u.

aceleași idei pe cari aveă să le propage mai târziu fiul. În paginile acestea se revarsă toată amărăciunea unui suflet închinat moralității, față de lipsa unei culturi etice în jurul său, toată revolta unui spirit deprins să aprofundeze gândirea, față de superficialitatea unei societăți care se mulțumește cu imitarea formelor importate din streinătate primind o civilizație „dela vârf, neîngrijind de rădăcină“. El nu poate cânta necondiționat osanele când vede progresele rapide ce le fac țerile române, nu se bucură fără rezervă de înmulțirea gazetelor pe cari nu le vede conduse de un program care să țină cont de firea românească. „Fălească-se cui îi place cu civilizația noastră, laude înaintările în literatură; pe mine, căruia îi place a cercetă lucrurile la rădăcină și a privi în viitor, nu mă va înșelă forma din afară niciodată“.

Împotriva acestei „forme din afară“, fără sâmbure, se îndreaptă și fiul său, împotriva „beției de cuvinte“ — a „vorbelor mari“ — ei cere o selecțiune a valorilor, o intelectualizare a spiritului public deopotrivă ca și a literaturii, o deșteptare din visul romantic al latiniștilor din Ardeal, o înarmare în lupta vieții, nu cu armele strălucitoare ale aparenței, ci cu cele anevoios de câștigat dar ducând la izbândă ale culturii adevărate și temeinice și ale talentului.

Se știe ce revoluționare a spiritului public au produs ideile propagate de „Junimea“. Ce „focuri concentrate“ s'au pornit atunci împotriva cutezătorului tânăr, care nu se sfiă să învâluie în satira sa incizivă și persoane la cari se închină un neam întreg! Adversarii nu s'au mulțumit cu o luptă de idei, ci l-au urmărit în vieța sa de om particular, l-au scos din funcțiuni, lăsându-l pe drumuri cu nevastă și copii, l-au dat în judecată... Până și talentul i l-au contestat!

Și la ce-au servit toate acestea?

Ideile sănătoase a tinerei generații au prins, chiar și în Ardealul căruia i s'au răsturnat cei mai mulți idoli — personalități mari și martiri, care-și pusese rădăcină la 1848 vieța în primejdie pentru idealurile lor — și azi, timpul a dat dreptate aceluia care albit de ani ocupă de prezent locul de ministru al României.

Dar vremea, singura putere pe acest pământ a patimilor mărunte, care restabilește echilibrul! răsbunând pe cei neîndreptățiți și ajutând totdeauna binelui și adevărului să învingă, vremea, dând dreptate d-lui Maiorescu, a ridicat în acelaș timp pe pedestalul ei figura măreață a lui Simeon Bărnăuțiu. Căci din depărtarea deceniilor scurse de-atuncea se disting mărețe, la locul lor și în epoca lor, figurile tuturor bărbaților cari au dus o luptă morală pentru o cauză dreaptă.

Vremea face să se uite părțile urite ale luptei pentru o idee, și celce va judecă după ani de zile sbuciumările noastre de acum, va lăsa la o parte, ca ceva cu totul neimportant, deplasările ei momentane pe terenul atacurilor personale și a destăinuirii secretelor de după culise.

Chiar depărtarea celor câteva sute de chilometri cari mă despart de toiul hărțuvelor momentane, îmi arată cât de inutile sunt încercările de a ridică culisele, practicate de câțva timp la noi, și de-o parte și de cealaltă. Cu totul, acești păreji de pânză nu se pot da la o parte, ca să poată răsări adevărul întreg, iar ridicarea câte unui colț, din când în când, sub pretextul de a descoperi adevărul, contribue de fapt numai mai mult la crearea unei noi înșelăciuni optice. „Iată mașinistul care învârte șuruburile!“ zice unul, desgolind un colț din dosul scenii și făcându-ne să zărim pe planul al doilea, alături de actori deghizați în generali și gladiatori, pe un om cu haina scoasă, pregătind, foarte ocupat, scenăria actului următor. „Iată ce-am găsit în magazin!“ exclamă altul venind cu brațele încărcate de rechizite scoase din uz și de costume roase de molii, pe cari le-a descoperit scormonind între vechituri, spre a restabili „nexusul cauzal“.

Doamne, ce puțin inteligent îl cred aceștia pe publicul mare privitor și ce păcat de izida neiertată de literă aldină și de cursive mășcate cu care lucrează cele două tipografii din Arad! Mă gândesc, când cetesc câteun „somăm“ sau câteun „provocăm“, cu slove groase cât pumnul, ce literă ar mai putea găsi culegătorii când ar trebui să anunțe apariția unui volum nou de poezii de Coșbuc, vreo catastrofă neașteptată sau izbucnirea unui războiu mondial?

Vremea va îngropă iarăș atâtea nume, mai mult sau mai puțin obscure, în jurul cărora s'a făcut zvon numai grație unor împrejurări cu totul neobișnuite, ea va da dreptate celorce o au și va restabili în măreția lor figurile ce merită recunoștința posterității, ea va desluși cât de nedreaptă a fost străduința celorce cereau glasului propovăduitor de idei să amuțească, fiindcă nu eră comod, și cât de injust e ca după decenii de pasivitate, pe nepregătitele și dintr'odată, să cei o activitate ideală dela ceice în mod firesc au mai mult menirea să prepare generațiile viitoare pentru o activitate rodnică.

Dar să nu prorocim nimica, ci să ne îndreptăm iărăș privirile în trecut, căci pildele ce le vedem ne vor învăța să nu luăm prea tragic manifestările actuale, ci să le judecăm mai rece, și în toiul desamăgirilor ce le încercăm zilnic în fața spectacolului nu tocmai edificator ce ni se înfășoșază ochilor, să nu uităm că lupta aceasta are încontestabilul merit de a fi scuturat puțin apatia pentru problemele noastre politice în cercurile largi ale publicului și a fi adus în discuție idei și chestiuni de ordin principiar care trebuie să ne preocupe neconținut.

(Va urmă.)

Toma.

„Iubite prietine, după cum ți-am făgăduit, îți trimit scrisă istorisirea ceea care ți-a plăcut“...

Eu și cu frate-meu Alecache eram buni prietini cu Toma Bouarul, la Prut, la curtea lui moș-Veniamin, bunicul nostru. Când închideă vitele la amiază, pe imaș, ne înfățișam amândoi la coliba lui, și-l găseam totdeauna ciopliind și ghibăcind ceva pentru noi. Ridică ochii acoperiți de niște sprâncene zbârlite și ne zâmbea deodată încreșindu-și obrazul și desvăliindu-și dinții albi și gingiile: „Iaca, boieri dumneavoastră, v'am făcut niște bețișoare de cele de care poartă cuconașii în târgul Eșului“...

Căută sub un suman vechiu și ne întindea niște bastonașe lustruite.

Noi le primeam, cu brațele întinse, dar rămâneam cu ochii ațintiți asupra mâinii lui, care purta un briceag minunat, cu multe limbi, cu suvac și cu stricnele, un cuțitaș legat de chimir c'un lanțujel lung de alamă.

„De ce nu ne dai și nouă cuțitașul, bade Toma?“

— Nu se poate, boieri dumneavoastră, e legat. Nu vedeți că-l țin în lanț?

— Da' de ce?

— Apoi e rău; mușcă“...

Și iar ridică ochii și râdea scuturându-și capul plătos. Ne apropiam cu curiozitate și ne plecăm nasurile.

„Da' ce lucrezi acolo, bade Toma?“

— Lucrez ciuda nevastei, boieri dumneavoastră.

— Care ciudă?

— Apoi nu vedeți? lucrez o furcă. Asta-i ciuda nevastei. Că eu i-o dau să toarcă. Și dacă nu toarce, o mângăi cu dânsa pe spinare, de aceia și eu n'o subțiez prea din cale afară...

— Cum? da' dumneata îți bați femeia, bade Toma? Asta nu se poate!

— Da' de ce să nu se poată? N'ați auzit dumneavoastră de-o vorbă: Că femeia nebătută e ca moara neferecată? Da' vorba vine. Eu pe muierea mea n'o bat; o mângăi. Altfel zice că nu mi-i dragă“...

Ne așezam lângă el, îi puneam în palmă

o mână de tutun dela bunicul și-l rugam să ne spue o întâmplare. Și el ne mângăia pe păr cu mâinile lui aspre și ne privia cu duioșie. Par'că abia acuma îmi dau mai bine seama de privirile lui bune și umede ațintite asupra noastră.

„Iaca, pe mine nu m'a mângăiat Dumnezeu cu nici un țânc... ne zise el încet, odată.

— Ce spui dumneata, bade Toma? întrebă frate-meu. Ce-i aceia țânc?

— Eu știu? Spun și eu așa o vorbă. Da' tare-ași fi vrut să am și eu bucuria asta... Nu știu ce să fac. Dac'oiu vedeă ș'oiu vedeă, apoi mă duc la popă, și-i spun că eu îmi lapăd muierea“...

Mormăia nemulțumit, noi nu-i pricepeam bine vorbele. Tresărirăm apoi neastâmpărați, ca de obicei, cu privirile țintă la el: „Spune-ne o întâmplare, bade Toma“.

El ne spunea totdeauna o „întâmplare“ c'o voce joasă și dulce. Din ce spunea el nu-mi aduc de nimica aminte; toate s'au șters în trecut, s'au înecat ca 'ntr'o umbră. Știu numai că eră ceva melancolic, ceva care venea de departe, — istorii cu oameni necăjiți, cu boieri, cu femei frumoase... Numai de începutul istorisirilor lui Toma mi-aduc aminte. Cu ochii ațintiți înainte, cufundați par'că într'un fel de negură, rostea c'o voce tainică:

„Apoi eră odată... la noi... la Moldova“...

Ș'acuma îmi adie în suflet începuturile acestea; ș'acuma, ca ș'atunci, îmi evocă ceva nedeslușit, de departe, câmpii în ceață, drumuri nesfârșite, oameni necăjiți... Ca un cântec de demult îmi adie în minte; îl simt în mine; nu-l pot îngână cu glas tare.

Omul acesta cu glas dulce eră însă fioros câteodată. Totdeauna mă înfricoșă când s'arătă dela vale de curtea boierească, călare pe cal, c'un cojoc mișos întors pe dos în spate și c'o căciulă cât o oboroacă în cap. Strigă c'un glas grozav, asmuță cei doi câni mari și 'nvârteă c'o mână o ghioagă neagră.

Într'un rând, așa îmbrăcat, sul scările cerdacului mare și se înfățișă înaintea bunicului. Își scoase căciula din cap, zâmbi puțin spre noi, după aceea se îndreptă spre stăpân:

„De ce m'ai chemat, boierule?”

— Ascultă, Toma, îi răspunse bunicul încruntând puțin din sprâncene, cum îi eră obiceiul. Să fii cu ochii în patru la vite... Iar am auzit că s'au furat vite, la Lețcani...

— Am auzit și eu; s'a zvonit și la noi...

— Așa? Și nu știți voi, cari să fie pro-copsiții cari se dau la averile oamenilor?

— De unde să știu, boierule? par'că eu îs om năzdrăvan?

— Ei-ei-ei! năzdrăvan, nenăzdrăvan, mie să nu-mi lipsească vite, ai auzit?

— Cucoane, să n'ai nici o grijă! rostii bouarul.

Moș Veniamin tăcu, încruntând din sprâncenă și privi într'o parte. Apoi zise scurt: „Bine, du-te!... Toma bouarul nu se clintii din loc.

„Ce mai stai? Îi întrebă bunicul. Du-te!...

— Cucoane, răspunse Toma. Dumneata ai o bănuială... și priviă țintă spre moș-Veniamin. Dumneata crezi că și eu, după obiceiul haidăilor de pe aici, am legături cu cei cari duc vite străine la iarmaroace. Cucoane, eu îs om drept și cu credință...

— Bine, du-te... îi strigă scurt moș-Veniamin.

Bouarul scoborî supărat scările cerdacului. Bunicul rămase nemulțumit de felul cum îi răspunsesese slujitorul. Tot încruntat priviă pe urma lui, și clătină din cap mormăind:

„Hm! Ias că vă știu eu, ticăloșilor“...

Eu însă eram încredințat că prietinel nostru eră nedreptățit; numai noi auzisem deaproape glasul blajin al lui Toma și numai noi îi simțisem privirea caldă.

Eră într'o zi senină de toamnă. Casa lui moș-Veniamin, clădită ca în vremurile de demult din piatră și var de Basarabia, cu ferestre și ganguri boltite, stă liniștită pe colină deasupra câmpiei Prutului.

Eră o casă cu odăi mari, cu ganguri răsunătoare. În nopți de toamnă, când bătea vântul și se infundă în bolți, murmure și plânsete înăbușite se deșteptau povestind par'că triste întâmplări trecute...

O livadă rășădită de mâna bunicului mai înflorise și întinerise împrejurimile. Și cerdacul în care stam eră încununat de vie sălbatcă. Zidurile vechi dimprejur căzuseră;

flori râdeau acuma în soare... Câmpia Prutului se întindea în nemărginit; cirezi albe pătau verdele pășunilor...

După plecarea lui Toma, bunicul oftă și ne trase la pieptul lui, cu capetele pe barba lui albă.

„Bunicule, întrebă Alecache, de ce te-ai supărat pe Toma?”

— Nu m'am supărat, copii, răspunse moș-Veniamin. Ce am eu cu el? El e slugă, trebuie s'asculte de porunca stăpânului.

— Bunicule, zisei întorcând capul pe pieptul lui și privindu-l. Toma-i om bun.

— Tăceți, mă rog, tăceți. Toma, măcar că vă face bastoane, e un bețiv și-un leneș ca toți ceialalți. Nu-i mai breaz, nu vă temeți... La o vreme grea, el lovește cel întâiu“...

Vorba din urmă mă izbi; îmi rămase adânc tipărită în minte și din pricina întâmplărilor care urmară îndată. Moș-Veniamin ne mângăia. Tustrei, prin ochiurile de verdeață ale cerdacului, priveam câmpia Prutului și cirezile cari se mișcau a lene; picurul slab al tălângilor se auziă căzând ca de sus, din albastrul cerului. Soarele coboră spre asfințit, și deodată rețele de apă, până atunci nevăzute, începură să licărească.

O cireadă mare de vite ieși la poalele colinei, și se arătă deodată și Toma bouarul strunindu-și bidiviul. O vacă se desprinsese din grămadă și pornise razna, cu coada în sus, spre câmpie. Alergă nebună, în salturi mari, întră într'o păpușoiste, ieși, și părea un bulgăre mare de zăpadă care se rostogolește prin verdeață

Mă uitam uimit: Toma se ridicase în scări, răcnise prelung, cu mânie. Mă gândii: Toma-i supărat! Deodată făcu vânt calului. Își plesni pe ceafă căciula mare, mai lată la fund; în mână învârteă ghioaga. Doi câni săreau în juru-i. Rămaseră apoi cu capetele înălțate, adulmecând boarea amurgului. Toma se plecă într'o parte în șea, calul mărunt porni ca o nălucă; câinii par'că sburau pe de lături, făcând ocol, de departe, vacei. Căciula neagră stă acum plecată pe urechile bidiviului, ghioaga ieșiă când și când deasupra. Și dintr'odată câinii se învăluiră înaintea fugarei și o întoarseră în loc; Toma o luă la goană dindărăt.

Văzui ghioaga sburând ca o pasere și oprindu-se în vacă; bouarul se ghemui o clipă în șea, și ghioaga sbură iar. Vita ocolii spre curte; o lovitură de măciucă o îndreptă spre cireadă; bouarul, din sbor, culese de jos ghioaga cu măciucărița, apoi, cu căciula pe ceafă, cu pușca în spate, trecu săltat pe dinaintea curții...

Bunicul se ridicase în picioare; ne împinse în lături; eră grozav de nemulțumit.

„Hoțul ăsta îmi omoară vacile! strigă el. Am să-l dau afară. Am să-l învăț eu minte! Cu măciuca lui am să-l pălesc în numele tatălui! Ce fel de vorbă-i asta? Cum își bate el joc de averea mea?“...

Se plimbă supărat tare prin cerdac. Strigă o slugă, o trimise să cheme pe vechil, și iar se plimbă vorbind singur. Soarele în vremea asta se stingea în fundul zării; câteva fășii de nori nemșcați păreau straturi de jăratice pe munți depărtați și nedeslușiți. Și deodată umbra se întinse pe câmpie; în curând seara cerni toate, ș'o lampă se aprinse într'un fund de odaie. Vânt de toamnă susură ușor; o frunză trecu pe dinaintea cerdacului, ca un fluture negru...

Nu știu dacă ceea ce s'a petrecut a fost în noaptea aceea, ori în altă noapte. Poate a fost în altă noapte. Ori poate a fost tot în noaptea aceea, căci pe Toma bouarul nu-l mai văzusem. Suferise poate de mânia bunicului, poate stă răzlețit la ocoale cu vitele lui, mănios și întunecat. Îmi părea rău, mă gândeam la el, în ureche îmi adia un început de istorisirea lui — istorisirea cu voce blândă și joasă:

„...Eră odată... la noi... la Moldova“...

Și deodată, în noaptea aceea, ori în altă noapte, ne trezirăm din somn spăimântați, într'un răcnet mare — după care urmă afară, la fereastră, o vâjâire prelungă de vânt.

O ușă se deschise; lumina de lampă ajunsese până la noi Bunicul, numai în cămașa-i lungă se sbuciumă între patru oameni, fluturându-și barba albă, strigând răgușit. Mâna dreaptă, pe care o ținea ridicată în sus cu un revolver, i-o apucaseră brațe vânjoase.

„Astupați-i gura! Dați frânghiele!“ izbucni o voce tunătoare.

Îngroziți, ne ridicasem în picioare pe pat din așternut; tremuram, cu gurile larg deschise, fără de suflet, nu puteam plânge, nu puteam țipă. Iar în odaia de alături, după o scurtă învălmășeală se descărcă revolverul. Bunicul căzuse în genunchi, arma-i fusese smulsă din mână. Gemând se lăsă în voia năvălitorilor. Vocea mânioasă răcni iar scurt: „Banii! unde-s cheile?“...

Un om cu fața neagră de funingine se arătă în prag, cu părul vâlvoi, și ochii îi licăriră spre noi.

Atunci strigarăm ascuțit, ca de moarte. Și deodată, nu știu cum s'a făcut: deasupra celor cari țintuiseră la pământ pe bunic, răsări figura întunecată a lui Toma, cu căciulă și cu cojoc mișos. Eră cu ghioaga lui cea grozavă. Când a ridicat-o ș'a lovit, am simțit dușumelele cutremurându-se. „Aicea, măi! Aicea măi!“ țipă bouarul. Și duduiri de pași se auziră la toate ușile. În odaia noastră răsări grăjdarul cu furca. Pe-o ușă, în odaia bunicului sărl vechilul cu pușca în mână. Alte capete de slugi se arătară. Și Toma nu știu pe cine judecă cu glas scurt și aspru: când isprăvi, îl lovi cu ghioaga și-l dărâmă la pământ.

Altă învălmășeală înlăuntru; învălmășeală, glasuri și lumini pe-afară. Și bunicul, schiopătând, intră în odăița noastră. Intră și Toma ca un urs și-și aplecă capul privind spre noi.

„Aicea sunteți? ne întrebă el, și ne zâmbea ca afară la coliba lui. Așa-i că v'ați speriat?“...

Bunicul ne cuprinsese în brațe; dar eu nu-mi puteam deslipi privirile dela Toma.

„Mâne am să vă spun o poveste, zise el iar, răsărind; ș'am să vă fac arcuri și săgeți... însă tăceți și vă liniștiți“...

Gâfâia încă și pufnea, și eră aspru și sălbatic la înfățișare, dar avea un glas bun ș'o privire de prietenie, care m'a făcut să nu-l mai uit. Bunicul stă neclintit lângă noi. Ar fi vrut să spuie poate ceva bun și prietenesc lui Toma, dar deocamdată ne privi nedumerit.

„Da' cum bre? voi sunteți prietini? le faci arcuri și le spui povești?“...

Atâta a putut să spuie bunicul Veniamin prietenului nostru Toma.

Mihail Sadoveanu.

Păcat.

Amurgul m'a găsit și astăzi la poala ta cerșind hodină,
Biet călător oprit în cale de vraja viselor ce mint,
Cum aş putea să plec acuma când ochii tăi senini lumină
Și ard în purpura 'nserării ca două sulii de argint?...

Le doarme 'n adâncimi păcatul și ocrofit de-o caldă lene
Din clipă 'n clipă îmi trimite sclipirea fulgerelor lui,
Un picur din pierzarea lumii îți strălucește-acum sub gene
Și mă 'nfior din ochii limpezi tu câte taine poți să spui...

Mă pierd în lumea lor albastră și simt fiori din vremuri moarte,
Văd crai pribegi ce pentr'un zâmbet jertfiră fala unui tron. —
Și parc' aud în pacea nopții cum vântul șuieră departe
Prin dărămăturile de piatră din prăbușitul lilon...

Octavian Goga.

Cântec trist...

Cum bate vântul de amarnic prin ramurile desfrunzite,
Ce straniu sunet e 'n lovirea de brațe cari nu știu ce vor...
Domol suspină-afară toamna prin parcurile pustiite,
Și-atâta jale e în șoapta celor din urmă crini ce mor.

Tu stai visând sub lampa blândă, și-un gând răzleț din alte vremuri,
Te 'mbată de-un parfum exotic, — cu-o albă și suavă floare...
Ai vrea să prinzi o creangă 'n mână, te 'ndeamnă-un gând, și totuș tremuri
Neîndrăznind să-atingi în treacăt povara ei strălucitoare...

Și tu visezi la foc... iar ploaia își sfarmă picurii de geamuri...
O, tu nu simți acum uitarea cum de trecutu-ți te desleagă,
Cum pe aleele cuprinse de întunec, printre ramuri
Iubirea-mi moartă-și risipește în noapte patima întregă...

Sandu A. Hodoș.

De-acasă.

Cum stau acum în pragul porții
Privind un nor de praf departe,
Le picură din gene roua...
Când o să le trimită carte?

S'a dus flăcăul lor în lume
Să 'nvețe și să fie domn,
Dar cine-o să-i sărute ochii
Când se va deșteptă din somn?

Cum își înecă 'n inimi chinul
Bărbatul zice plin de griji:
— O să-l mai văd jucând prin curte
O să te mai aud că-l strigi?

Ei șed tăcuți la vatra caldă
Dar lângă vatră nime nu-i,
Cu ochii duși se uită bieții
La haina lui rămasă 'n cui.

Câte 'ntrebări n'ar vrea să-și pună
Când s'a întoarce, cum va fi?
Dar jalea le-amuțește glasul,
Se uită 'n jos făr' a-și vorbi...

Maria Cunțan.

Povestea unei vieți.

Roman de I. Agârbiceanu.

(Urmare.)

II.

Oamenii se plâng de mulțori că anii trec prea în silă sau prea grabnic. Și mulți bles-temă vieța că prea repede curge sau prea încet, pe când nici anii, nici vieța n'au nici o vină, ci starea noastră sufletească din cutare răstimp. Dacă suntem veseli și fericiți, plini de noi înșine, vieța sboară. Dacă suntem triști și nefericiți zilele trec ca și când ar pluti pe aripi de plumb, încet și greu.

Bădicului Petru Florea de când avea băiat la școală, anii-i treceau foarte repede. Zilele de odihnă i se împușinau cu cât băiatul se ridică în clase. Mergea tot mai des în cărăușii, căruța lui din fiecare drum se întorcea c'un nou glas mai mult, căluții și-i schimbase. Banului, pe care din moșioara lui nu-l prea putea scoate, căci n'aveau bucate de prisosit, i se simțea lipsa pe măsura ce Ion creștea. Inșă bădicul alergă cu drag, vedeă, simțea că are pentru cine.

Ion Florea își ținu cinstea de școlarul cel dintăiu și în clasele inferioare ale gimnaziului. Și aici erau mulți elevi buni cari râvneau să fină pas cu el.

La începutul fiecărui an se aflau elevi cari să-l cheme la întrecere. Nu puteau suferi ca în locul cel dintăiu să șadă băiatul acela care se purtă și acum în straietele dela sat, cu cămașa albă frumos încrețită, cu pantalonași de bumbac sau de lână albă țesuți de măsă, croiți și cusuți de bădicul Florea. Eră obiceiul pe-atunci la unii profesori de-i puneau pe elevi să se întrebe din ce-au învățat, și care biruiă luă locul din frunte a celui învins. Astfel credeau să-i deprindă pe băieți a cugetă logic, și să le deștepte ambiția. Intre cei cari își cercau puterile cu Ion Florea erau de obicei ficiorași de-a profesorilor, de-a comercianților din oraș, cari se purtau nemțește și priveau c'un fel de dispreț la colegii cari veniau dela sate, cei mai mulți cu haine de acasă. Profesorii ascultau cu plăcere acest duel de cuvinte, drăguț, ușor, erau cu băgare de seamă la apucăturile ce le foloseau diferiți elevi ca să-și încurce contrarul. Inșă pe Ion Florea numai în clasa a treia de liceu îl bătă odată Vasile Albu. Ion Florea a rămas încremenit și n'a voit să creadă, când profesorul îl îndemnă să-și scoată cărțile din bancă și să se mute. Se făcū palid, abiă reuși să-și adune cărțile, caetele le împrăstie pe jos, și când se întoarse spre elevii cari îl priveau în mare liniște, uimiți, fața lui se împurpură, se aprinse ca focul de rușine.

Dar Vasile Albu ținu locul întâiu numai până a doua zi, ora cea mai apropiată de geometrie. Ion Florea intră hotărât iarăș în banca întâie, și de-atunci s'a pus cu mai multă străduință pe învățat.

Cu cât creștea se făcea mai așezat, mai cuminte. În școală nu se bătea, nu sărea peste bănci, între ore petrecea în curtea liceului.

Profesorul care conducea clasa îl puse ca să scrie „clamantes“, încă în clasa întâie de liceu. Ion Florea nu pricepū îndată ce-i aceea „clamantes“, cu accentul pe silaba „mân“. Abiă începuseră să învețe a ceti latinește.

„Cei cari nu se poartă bine, cari strigă până ce intră profesorul“ îi zise acela.

Atunci Ion Florea își aminti că și la ei în sat puneă „dăscăluțu“ pe cel mai mare din școală, ca ținând într'o mână nuiava, și 'n ceealaltă creta să însemne pe tablă pe cei rai. Dar nici ei, nici dăscăluțu nu ziceau „clamantes“ cu accentul pe „man“, ci „claman- tez“ cu accentul pe „tez“, ca și când ai spune: pământez. Când pricepū Ion Florea de ce-i vorba, simți un fior neplăcut în trup. Niciodată n'a putut suferi pe-a Pascului, pe-a Dinului, cari, ca niște despoți, fiind cei mai tari, conduceau clamantezul la ei în sat.

„Mă rog, domnule profesor...“ cuteză într'un târziu să zică, ridicându-se.

„Ce vrei, Floreo?“ îl întrebă acela.

„Mă rog, eu nu pot să-l scriu“.

Profesorul cercă înzadar să-l convingă, Ion Florea începū pe urmă să plângă spre marea uimire a profesorului.

„Ei, comedie — făcū acesta. Șezi cu rușine! Il va scrie Vasile Albu.“

— Da — mă rog“ zise Albu ridicându-se și șezând repede, ca și când l-ar fi inieptat cineva de sub bancă, cu putere.

Ajuns pe mâna rivalului său, acesta îl însemnă pe hârtie adeseori și pentru cea mai mică mișcare. Profesorul îl certă, dar elevii ceialalți îi țineau totdeauna parte.

„N'a făcut nimic, domnule, da lui Albu i ciudă pe el“, ziceau băieții apărându-l.

Profesorii îl pedepseau foarte rar. Dar atunci, între ore, Ion Florea cercă să se joace pe undeva aproape de Albu, sau chiar cu el. Și, luându-se la trântă, îl izbiă totdeauna în nisip.

„Asta-i pentru că iar ai mințit“ îi zicea lăsându-l în țărână.

Ion Florea rămânea liniștit în bancă, în zilele de școală. Dar, ca pretutindenea, erau

și în clasa lui băieții ștregari. Aceștia învâțaseră un obicei prost. Mergeau tiptil printre bănci, și la ceice erau ocupați cu repetarea lecției, sau ceteau în vreo carte cu chipuri, le dădeau cu degetul câte-o flișcă în nas. La prostia asta îi ziceau că-i pun „pantaleru”. Unii dintre cei flișcăniți se frecau la nas, alții plângeau, alții se înfuriu și-i luau la goană. De Ion Florea se apropiu mai rar mișei aceștia, căci de mâna lui nu scăpau ușor. Se înfură, sărea din bancă, și era în stare să-l urmărească pe celce i-a pus „pantaleru” până jos în curtea liceului. Trebuia să-l prindă, și să-i dea câțiva pumni.

Cu astfel de prilejuri se întâmplă să-l vadă vreun profesor care se plimbă fumându-și țigărele pe coridor. Inșă Ion Florea nu-l vede, orb, își alungă dușmanul. Atunci apoi se întâmplă să capete vreo pedeapsă mai aspră. El răbdă fără să scâncească, fără să zică o vorbă.

„Clamantezul” era mai lung în orele d-lui Vintilă, un profesor bătrân, cu părul alb tuns până la piele, cu fața roșie ca racul, cu buza dedesubt vineție, resfrântă în jos. Dumnealui tremură puțin din cap și ochii-i erau totdeauna mari, deschiși, părea că pleoapele, ca la iepuri, nu se închid niciodată. El venia totdeauna târziu, și autoritatea lui o îngropară de mult alte generații de elevi. În praful din clasă puteai tăia cu cuțitul. Totdeauna, deschizând ușa, se opriă mirat în prag, și tremurând din cap întrebă: „Care-i, care-i mișelul?” Atunci celce scria clamantezul se repezia, îi da hârtia în care erau înșirați aproape toți elevii. Domnul Vintilă, cetind hârtia, se apropiă de catedră, spunând mereu: „Hm! măgarii! Hm! mișei. Iar’?” și căută după vreun chip cunoscut prin clasă.

Cu batista albă bătea praful de pe masă, de pe scaun. Dar când să șadă scaunul trozneă, și dumnealui se ridică repede privind înfuriat printre elevi. „Care-s ticăloșii? Ha? Pe care să-l zdrobesc?” Elevii râdeau, se coteau: cojile de nuci puse sub picioarele scaunului se sparseră toate deodată.

„Mă rog, cei din clamantes” spune nevinovat celce veghiase asupra liniștei.

Inșă mânia domnului Vintilă trecea repede. Iși uită și de hârtia cu cei vinovați, și scoțând din buzunar catalogul provocă aproape tot pe aceiași elevi, cari mai răspuseră și în orele trecute.

Odată celce scria clamantezul lipsi dela prelegeri și când intră domnul Vintilă înștiințat de un profesor, elevii nu se mai vedeau din praf. Erau atunci în clasa a patra de liceu. Profesorul nu se oprî ca de obicei în prag, ci pășind îndesat trecu printre bănci. Băieții înlemniră: niciodată nu l-au văzut așa ieșit

din fire. Știau că nu va alege pe cine-și va descărca mânia.

„Care-i, că tot vă potopesc” zise bătrânul oprindu-se deodată. Buza din jos, cea vineție, îi tremură.

Băieții tăceau, cu răsuflarea oprită.

„Atunci vă iau pe rând. Ti-că-loșilor” gemu domnul Vintilă, și se îndreptă, cu nuiua în mână spre banca întâiu.

„Olovină, mă rog” — se auzi un glas ascuțit din băncile din urmă.

Profesorul se întoarse repede:

„Olovină? Să iese afară ticălosul. Iar Olovină. Unde-i Olovină? Să vină mișelul! Olovină!” strigă dumnealui văzând că nu se mișcă nime.

Deastădată se putea auzi musca. Celce strigase „Olovină” se albi ca perețele: Olovină nu era în clasă. Inșă domnul Vintilă nu vedeă nimic de furie, și-l chemă mereu pe Olovină.

Atunci Ion Florea se ridică palid, tremurând:

„Mă rog, Olovină nu mai umblă cu noi la școală. A trecut la preparandie.

— La preparandie? Bine-a făcut. Acolo-i de el, ticălosul. Acolo-i azilul măgarilor” zise domnul Vintilă liniștindu-se deodată și apropiindu-se de catedră.

Lui Ion Florea îi plăceau foarte mult orele de gimnastică. La sul, la paralele era cel mai bun. Numai la săritul peste „șpargă” îl băteau alții. Aveau aici un profesor neamț, cu barba ascuțită ca de țap, puțin la trup, dar foarte elastic în mișcări.

Li plăcea de câteori îl putea auzi pe neamț zicând:

„Taceți, copilele!

— Tacem Sachsurile” răspundeau râzând băieții, pocindu-i astfel numele de Sachs.

Încă în clasa a doua de liceu, Ion Florea se mută dela jupâneasa Mina. Când îi anunță bădicul Florea jupânesei, gura acesteia se făcu numai cât o pungă.

„Voia dumnitale, poți să-l duci, că mare folos nu i-am luat — începû dumniaei. Dar vai de mine, — adause îndată — cu ce-am greșit? Ce nu vi se ’mpare domnilorvoastre? Că l-am grijit ca pe copilul meu. Casa nu-i bună, nu-i luminoasă, nu-i sănătoasă?” Și-și puse mâinile uscate în șold.

„Ei” făcu bădicul Florea.

„Ori nu l-am încălzit? Nu i-am dat o lumânare? Nu l-am ferit de prietini răi? Sau poate i s’a furat, ca la altele din bucate?

— Ei, ei” făcu bădicul neștiind ce să răspundă.

„Merge unul, vin zece — zise ascuțit jupâneasa. Pagubă ca asta să-mi tot dea Dumnezeu.

— Eu n'am avut gând să-l mut, jupâneasă Mîno, dar băiatul ș'a aflat un cortel unde mai sunt doi într'o clasă cu el. Zice că poate învăța mai bine" spuse în silă Petru Florea.

„Așa crezi dumneata? Tâlharul! Băieții dacă se ridică numai un strop dela pământ se fac tâlhari. Iacă și-al dumnitale! Poate face ștregării mai multe, nu că poate învăța mai bine. Și la cine-l duci, mă rog?" Aici își supse jupâneasa buzele: pufoșorul de mustață i se îmborzoie.

„La Voiculeasa" zise cu greu, nemulțumit bădicul.

„La Voiculeasa?" țipă îngrozită Mina, și bătu în palmi. „Chiar la Voiculeasa. D'apoi știi dumneata ce-i la Voiculeasa? Acolo-i iad. Acolo are un ginere păpuțar, care ziua noaptea stă pe scăunel și iacă tot așa bate din ciocan" și dumneaiei arată cum bate cuiele în talpă, „și tot așa pîcăe din lulea" și desfigurându-și obrajii palizi arată cu buzele cum pîcăe acela. E un miros de tutun tare și de clei și de cizme rupte, de te înneacă. „Chiar la Voiculeasa" mai zise încă odată plesnindu-și palmele uscate.

Bădicul Florea eră cât pe-acî să-i creadă, să-și aducă băiatul înapoi. Dar aducându-și aminte că Ion nici nu mai voiă să audă de jupâneasa Mina, zise:

„Ei, ce să-i fac! Va vedeă el pe dracul, dacă n'a voit să m'asculte.

— Ba și pe muma dracului" rânji jupâneasa gândindu-se la Voiculeasa pe care de mult n'o putea suferi.

Dupăce bădicul mai strânse într'o desagă unele lucruri de-a băiatului, dădû binețe și eși.

„Dar să nu vii a douaoară cu păsăroiul d-tale la mine, căruțașule" îi strigă din ușe, fierbând de ciudă, jupâneasa Mina.

La Voiculeasa drept că eră un păpuțar într'o odaie. Dar ea mai aveă două odăi, o curte largă ș'o grădină cu straturi de flori, cu cinci tufe de trandafiri, cu vițe de strugurași dealungul cărărilor. Erau și trei meri bătrâni, văratici, cari rodeau tot la al doilea an mere mari, a căror miez eră foarte fraged și mustos.

Ion Florea, când veni mai întăi la un prietin aici, își puse ochii pe grădina asta. Părăsise pe jupâneasa sa și baciul Negrea, care, isprăvind liceul, trecuse la școli mai înalte. Deci, nimic nu-l mai legă pe Ion Florea de casa jupânesei.

E drept că în multe seri se auziă și din odaia unde învățau, în liniște, băieții, ciocănitul păpuțarului. Dar așa ca o cadență domoală, care nu-i tulbură dela studiu. Inșă baciul Pătruș, păpuțarul, nu lucră în toate serile. Uneori își luă armonica — aveă o armonică nouă — ieșiă în curte sau în grădină,

în serile frumoase, și cântă romanțe pline de lacrimi și de suspine.

Atunci studenții se adunau în jurul lui și ascultau cu sfințenie, ca 'n biserică. Adierile cântecului le treceă prin suflet, îi mângăiă ca o alintare de mamă. Cerul își deschidea în înălțimi florile de lumină, râuri de întunec se târau pe alocurea prin grădiniță și se strecurau adieri de vânt purtând parfumul trandafirilor. Și armonica suspină mereu, se tânguiă, oftă.

Multe romanțe îi rămaseră lui Ion Florea săpate adânc în suflet, din serile acelea.

În dup'amiezile frumoase de vară Ion Florea, cu alți băieți, se corleau în valurile apei dela moară, deprindeau deosebite feluri de înotat, „cu stânjișul", „ca broasca", „pe spate", călcau apa, aruncau stropi de diamante în lumina soarelui, pânăce învinețiau de frig și de oboseală, iar pe bărbii li se puneă noroiu fin din apă, care nu eră niciodată limpede.

Zilele, lunile treceau repede, nebăgate în seamă de Ion Florea. Teama de școală, de profesori că-l vor chema la tablă să răspundă, de notele rele, teama care în cei mai mulți elevi produce o surescitare bolnăvicioasă, continuă, făcându-i să urască școala — Ion Florea nu o simți niciodată.

Leccióna o învăță cu ușurință, mai mult din explicări, și astfel aveă totdeauna vreme de ajuns pentru jocuri și alergări. Iar aceste distracții erau sănătoase, libere, pentrucă nu erau tulburate mereu de teama zilei de mână. El se bucură de ele din toată inima, și deși crescuse binișor, trupul lui nu eră deșirat ca al altora, ci plin și îndesat. Obrajii lui erau și acum bulgări, ca și în dimineața când plecase mai întăi la școală.

Din când în când se rătăcea prin oraș vr'un circ, ca vai de el. Pe la patru după amiază când ieșiau studenții dela ore, comediantii cu haine ciudate, roșii, verzi, galbine, treceau prin piață, unii călări alții pe jos, suflând din trambite, bubuind într'o tobă, izbind discurile de metal. Cocoțat în șea un barbăcot se strâmbă, scoteă limba, își da ochii peste cap, și-și purtă brațele ca și când n'ar fi avut oase.

Tinerimea se luă după ceata aceea exotica. Lui Ion Florea i se părea că-s eroi din poveștile cu „peile roșii". Recunoștea în fata cea cu chivără pe cap pe „Tahita, mireasa căpitanului", în străinul care-și ținea mantia verde sub brațul stâng pe „Ben-Said, spaima lacului Nianza" și în tânărul acela vânos, cu capul și brațele goale pe „Bob-Lee, omorătorul de lei".

Comediantii se opriau din când în când. Fanfara amuțea, și cel care-i părea lui Florea „Ben-Said", umflându-și pieptul strigă câteva

cuvinte aspre într'o limbă neînțeleasă. Apoi porniau din nou, în sunetul fanfarei, cu studenții în urma lor, dintre cari cei mai mărunți chicoteau, se îmbulzeau, imitau toba.

Când convoiul ajungea prin mahalale se auzia lătrat de câni, sau urlate a pustiu amestecându-se cu strigătul fanfarei.

Ion Florea abiă în clasa a patra de liceu putu să intre în lumea aceea minunată a cercului încunjurat cu pânză. Profesorii nu dădeau voe ca din clasele mai inferioare să meargă cineva la circ. Se minună de Hercule care ridică, în dinți, butoaie, admiră pe doi tineri, îmbrăcați foarte subțire, cari se produceau cu echilibristica, răsă cu lacrimi de barbăcot. Dar, după ghidușile cestuia, se auzi îndată un dulce picurat de clopoței. Și numai decât intrară săltând două fetițe ca de zece ani, cu rochițele vinete 'n vânt, cu mânuțele albe, goale, cu părul auriu, fluturând, acoperite de funde. „Ben-Said“ spusese că dansează dansuri naționale. Fetițele săltau ușor, se învârteau, cercau să zâmbească, dar lui Ion Florea îi părură că ochii lor sunt triști, plini de durere. „Îi veni, așa din senin, în minte mamă-sa, casa lor, și simți o caldă compătimire pentru acestea două mitite. Își simți ochii umeziți de lacrimi, și cu toată silința, când apărură iarăș barbăcot, nu mai putu râde.

Așa, câte unul, a mai văzut el comedianți și până în seara aceea. Odată, de douăori pe iarnă, le spune profesorul:

„La patru, cine are cinci bani să vină în sala de gimnastică. Este un domn care arată lucruri interesante“.

Și aici Ion Florea văzu comedii destule. Pe-un podiu înalt străinul își vâră sabia pe gât, scotea din pălărie, din nas suluri întregi de hârtie, izbiă un ou în ceafă și-l scotea pe gură, trăgea din nasul servitorului dela gimnaziu ardei, ardea o bancnotă de zece zloți în flacăra lumânării și o află întregă în stearină, sau în barba cutărui profesor.

Aici Ion Florea râdea din toată inima, și niciodată producțiile acelea nu i-au lăsat o amintire tristă, ca cele două fetițe.

Iarna se opriau uneori în oraș îmblânzitori de fiară. Căruțele grele se înțepeneau în piață, și răcnetul leului da de știre celor dornici să cunoască sălbătăciuni dintr'alte țeri. Aici erau liberi să meargă toți studenții, mici și mari. Se adunau la gimnaziu și-i conducea profesorul de zoologie.

Ciudatele, frumoasele fiare ale altor zone, lăsa o impresie mare în sufletul tinerilor. Lui Ion Florea îi părură că știe de-o sută de ori mai mult, decât ce învățase din cărți. Avu senzația că lumea întregă se lărgeste, că e mai mare, îndată ce încercă să-și închipue

țerile pe unde trăesc fiarele acestea, energice unele, somnoroase, tăcute și grele — altele.

Afară de vacanța cea mare, mergea acasă în fiecare an la Paști și la Crăciun. Dar atunci numai pe câteva zile, cari treceau prea repede. Mamă-sa îl așteptă cu lacrimile 'n ochi și cu plăcintele pe masă. Inșă cu cât creștea băiatul, îl așteptă și c'un fel de sfială, care începea să-i crească în suflet. Mai ales de când la un Moș-Crăciun Ion ceti în biserică Apostolul și cântă „Nașterea ta Hristoase“. Nu spusese la nime nimic, ci își zise cu bucurie în care tremură și regretul „Nu-i glumă, tu muier. Feciorul tău se face domn“.

Simți și bădicul Florea o adâncă mulțumire, când Ion veni atunci dela biserică și puse pe masă o prescură albă și moale.

„Nu-i rău să fii popă, voinice“ îi zise bădicul, rupând cu grije un corn din prescură.

„Numai cât eu nu mă fac popă“ zise repede Ion. Eră atunci în clasa a treia de liceu.

„Și pentruce nu te-ai face?“ întrebă tatăl său.

„Nu mă fac!“ răspunse băiatul.

Părinții lui nu erau de aceeași părere. Muieră credea că popia-i o slujbă prea mare pentru băiatul ei. Dimpotrivă, bărbatul, care se învârtise mai mult în lume, știă că poate cineva trăi mai ușor și mai bine decât un popă.

Îi plăcu deci răspunsul băiatului și-i zise:

„Numai să înveți și să te porți tot bine, Ioane. Cu învățătura nu moare nime de foame în ziua de azi“.

În vacanțele de vară Ion Florea trecu dela o îndeletnicire la alta. În cele două dintâi umblă cu vitele la pășune. Părinții îl luară pe sluguliță să le ajute la lucru. Și Ion Florea păștea vitele în rând cu ceilalți copii din sat, se jucă cu ei, uitându-și c'a fost vrodată la școală la oraș. Școala nici nu-i venia în minte, poate când îl întrebau alții.

Și erau și între băieții de sat câțiva ștengari cari îl luau în răs, în bătăle de joc. Alergându-se, în jocuri, se pomenia câte unul strigând:

„Iute mă, că te prinde diacul“.

Apoi altul îi spune un vers întreg, fugând:

Măi diece diecele
Fără dinți fără măsele
Nu cântă așa de jele.

Ion Florea de multeori nu se supără. Dar câteodată mâniindu-se, îl fugărea până departe pe cel cu cântecul, și fără de câțiva pumni, nu-l lăsa. Dar cât se depărtă Ion, fugăritul îi aruncă alte vorbe.

Păscând vitele Ion Florea avea o mare mângăiere. Bădicul Florea ținea pe-atunci doi boi

mari, frumoși, cu coarnele plecate puțin înainte, pe cari nu-i putea bate nici un bou din sat. Zadarnic se boncăiau alții de departe văzându-i, se apropiau de ei scurmând cu picioarele pământul. Când erau aproape, boii lui Florea își încordau, îndoindu-și, gâtul puternic, vinețiu, și ochiul lor se umplă de ape tulburi, încruntându-se, — aceia scuturându-și coarnele, se întorceau de unde au venit.

Pentru boii aceștia autoritatea lui Ion Florea era destul de mare între băieți.

Incepând din clasa a treia însă Ion nu mai mergea cu vitelul. Luă și el o furcă, o greblă și ajută părinților la lucru.

Slugulița era tot după el.

„Așa-i că-i bine la fân, Ioane, mai bine ca la școală?”

— Bine, da.

— Așa-i că-ți pare rău că te-ai dus?

— Ba nu-mi pare.

— Știu eu că-ți pare, numai nu vrei să spui. Pe-ăcolo învățați să ziceți din fluera?

— Ba nu 'nvățăm.

— Ei, vezi! Da' pene de cocoș slobodu-i să purtați în pălărie?

— Nu-i slobod.

— No' vezi! Noi purtăm, numai ni cam frică de jandarmi. Pe Ionu Mitului l-au prins într'o seară pe uliță și i-au smuls penele din pălărie. Mă miram eu de unde au jandarmii pene așa de mândre. Ei le iau dela feciori“.

Slugulița era numai cu vr'o trei ani mai mare ca Ion. El nu s'a putut împacă niciodată cu gândul că pe Ion l-au dat la școală. Crescuseră aproape amândoi, — el era orfanul unei rudenii mai depărtate, de-a bădicului. Amândoi umblau după cuiburi, după pui de pasere, amândoi se însăniau iarna, grijeau primăvara oile bădicului, amândoi se dădeau iarna pe ghiață sau sfărmau porumb în tindă.

Ion era silitor ș'aici la fân. Părinții îl priveau cu drag, iar când tatăl său croia căpița, îl puneă pe Ion sus, unde rămânea, urcându-se mereu, până ce trebuia să le facă vârful.

Acasă, în zile de sărbătoare, Duminecile, bădicul Florea îl puneă să-i cânte ceva de pe la școală. Sorbea, la masă, din păhărelul cu vin, și sufletul îi creștea de bucurie gustând glasul dulce și plin al băiatului, care nu se lăsa prea mult rugat. (Va urmă.)

Colindă.

Nu-s colinde luminoase ca 'n cuprinsul țării mele;
Dar spre cerul larg de iarnă, răstorn fața-mi cătră stele.

Dornic brațul meu ca 'n vise spre splendoarea lor se 'ntinde
Mintea-mi cată să 'nțeleagă, tainicele lor colinde.

Căci pe ceruri strălucește înstelarea iernii toată
Ce și-a 'ntors cu mersul vremii duse, sclipitoarea-i roată.

Din zenit căzută 'n zare, „Lira“ sfărâmată zace
Cu-armonia-i întreruptă, în sdrobirea-i tristă tace.

„Lebăda“—și întinde 'n neguri sfâșiata ei aripă
Poate-i ea, ce răspândi-va alba fulgilor risipă?

Iar „Luceafărul“ cel dulce, steaua dragostei păgâne
Din noianul plin de stele, toată noaptea dus rămâne.

Unde-i dus? și unde 'n taină, toată noaptea întârzie
De-l vedem pe ceruri numai când e zarea răsurie?

Când în noua 'mprospătare din a iernii dimineață
Lânced surizând adoarme, obosit și alb la față!...

Alice Călugăru.

Liniește.

(Fărămituri.)

Am petrecut odată mai multe zile în creerii munților, la o înălțime de vreo două mii de metri. Nici odată n'am înțeles ca atunci măreția naturii. Acolo i-am putut admiră adevărata, curata, netulburata frumusețe și bunătate...

O seară mi-a rămas vie în amintire... Rătăceam așa în amurg pe drumuri neumblate și pierzându-mă printre tufișurile de smeură, m'am pomenit la marginea unei prăpăstii. M'am oprit locului și răzimat de-o buturugă îmi trimeteam ochii în adâncuri. Jos strălucea împrejmuit de flori roșii de bujor locul cu apa verzuie. Undele lui nu făceau nici o creață. Răsărise luna de după un piept de stâncă străpungând cu secerea ei de aur albastrul bolții. De sus picură par'că o pace atot iertătoare, o dulce blândețe de mamă. Brazii bătrâni, cu trupul lor nemișcat, cu haina întreșesută de raze arginții străjuiau severi, ca niște preoți în odăjdii de praznic... Linieștea se întindea ca un văt de mătășă diafană peste creștetele lor, învăluia singurătatea umedă a poienelor, cădea în tremurări moi de umbre pe desigurile de cetini și se pierde departe în niște aburi trandafirii pe coastele pietroase... Eră o liniește vie care se țesea în forme și colori.

Nici o rugăciune, nici o biserică, nici o mână de femeie, nu m'a înseninat ca linieștea asta. Simțeam cum îmi așează în jurul frunții broboada ei adormitoare și clipă de clipă la atingerea acestui giulgiu fermecat mi se topește sufletul în tăcerea nemărginită. Părea că devenisem mai bun, mai vesel, mai ușor, ca ieșit dintr'o închisoare. Vârtejul gândurilor mele de jos se prăvăleă par'că în uruituri surde undeva departe și eu îl deslușeam tot mai puțin. Patimile toate mi se frângeau ca niște obezi ruginite și stând așa cu obraji în palme simțeam cum mi se rup pe rând toate firele legilor omenești...

Mi se părea, că și trupul meu, e un brad, o glie de iarbă, un bolovan la marginea lacului. Așa purificat și desbrăcat de mine însumi înțelegeam ceva din fiorul înfrățirii cu infinitul și cu eternitatea. Îmi închipui, că dacă aș fi putut vorbi sau scrie atunci, prin rostul meu s'ar fi trădat vreo fărămitură din taina universului, cine știe ce mister cosmic, căruia mintea omenească nu i-a putut da deslegare... Așa mi-a fost atunci...

Stau acum la masa de scris și mă gândesc, prin ce îndrumări nepătrunse ale firii m'am împărtășit atunci de asemenea senzații, cari azi nu mă mai încearcă? De ce nu simt acest fior în vâlmășagul unui minunat oraș, sub bolta unei catedrale, în simfonia de acorduri a unui concert, ori în valurile de culori ale unei galerii de tablouri? Ori de ce nu-l simt măcar în plimbările mele prin boschetele unui parc îngrijit, în clipele când răsare luna și sub cerul presărat cu spuză de aur cântă priveghitorile?...

Stau și mă gândesc și cu încetul îmi dau seama că ce-am simțit atunci în seara aceea a fost ceva din străvechea, din imensa, selbatica Natură, care și-a răsfrânt câteva clipe din intimitatea ei în sufletul meu. Nicăiri nu-mi putea împrumută aceste senzații, decât acolo la două mii de metri, unde eră la ea acasă, unde nu ajunsesse încă mâna omului s'o domesticească, să-i înfrâne sinceritatea și să-i curme îndemnul de-a se desvâli mie...

Înțeleg acum îndrumarea misterioasă a oricărui suflet de artist către sânul naturii. Glasul ei nu vorbește decât în singurătate și cu cât cineva se poate izola mai adânc în linieștea ei, cu atât va putea cobor mai mult pe hârtie din fiorul eternității. Numai singurătatea naturii e născătoarea operelor mari.

Aegrotus.

Dări de seamă.

Ernest Bovet: „*Lirism, Epopeie, Dramă*“. Librăria Armand Colin, Paris 1911. Autorul e profesor la Universitatea din Zürich, iar cartea, după însăși mărturisirea lui, e menită să trezească o foarte intensă discuție în lumea intelectuală, întrucât se înfățișează cu un mănunchiu de judecăți filozofice cu totul nouă, în cece privește interpretarea diferitelor manifestări literare ale sufletului omeneșc. Din prefață, vedem că Ernest Bovet face parte dintre acei cugetători de azi cari se silesc să determine un curent de reacțiune împotriva pozitivismului, ținând spre o renaștere a idealismului.

Scopul cărții se rezumă în încercarea de-a da studiilor de Istorie literară o nouă orientare răzîmată pe legea evoluției generale.

În primul capitol, autorul discută problema genurilor literare, luând ca punct de plecare prefața lui Victor Hugo dela Cromwell, unde se spune că Istoria Omenirii e alcătuită din trei epoci: primitivă, antică și modernă, — că fiecărei epoci îi corăspunde pe rând unul din cele trei genuri literare: liric, epic și dramatic, și că poezia omenească se poate socoti ca pornind din trei mari izvoare: Biblia, Omer și Shakespeare.

În aceste afirmări ale lui Victor Hugo, Ernest Bovet întrezărește o fărămă de adevăr fundamental, dar care-i falsificată prin tendința școalei romantice de-a se afirma în teatru cu orice preț, căutând să dărâme cele două glorii ale trecutului, Corneille și Racine. După părerea lui Victor Hugo, ar trebui ca de acum înainte să fim

osândiți să nu mai cultivăm alt gen literar decât pe cel dramatic, — ceace e o vădită absurditate.

Autorul discută apoi părerile criticului italian, Benedetto Croce, care nu crede într'o existență serioasă a genurilor literare, nefiind decât niște simple abstracțiuni lipsite de oricăre valoare științifică și nerăspunzând niciunei funcțiuni sufletești a artistului creator. După criticul Italian, ar fi o neiertată greșală să crezi, în mod serios, în diferitele categorii literare, închipuindu-ți-le ca pe niște ființe vii capabile să aibe o evoluție, să aibe adecă o fază de tinerețe, una de maturitate și alta de decădere, așa cum și-a închipuit criticul francez, Brunetièrre, care a căutat să schițeze o evoluție a genurilor literare bazat pe metoda științelor naturale.

Ernest Bovet arată și el elementul de brutalitate pe care-l cuprinde într'ansa tendința noastră de-a înfățișa lumea realităților literare sub forma unor categorii rigide; datorita noastră însă, zice el, e să înălăturăm clasificările rigide și arbitrar, ferindu-ne totdeodată să nu alunecăm în anarhia unui individualism exagerat, care-ar însemna negațiunea oricărei științe și oricărei filozofii. Pentru Benedetto Croce, elementul esențial în plămuirea operelor literare este individualitatea creatoare, pe care trebuie s'o avem neconținut în vedere: asta nu înseamnă însă că trebuie să nesocotim existența unor înrudiri sau unor asemănări sufletești între diferitele individualități, din cari asemănări se poate formulă o serie de legi, o serie de disciplini formale cărora trebuie să se supună orice individualitate creatoare. „Să căutăm ordinea, fără să fim robii categoriilor stabile, să înțelegem elementele esențiale și durabile, precum și combinațiile nenumărate și veșnic nouă ale acestor elemente, să respectăm nesfârșita varietate a analizei, dar totdeodată să respectăm și simplitatea sintezei, — iată metoda, la care crede autorul acestei cărți că trebuie să ne oprim. Pedantismul steril al regulilor și al formelor trebuie, firește, combătut, așa cum îl combate Benedetto Croce, dar nu trebuie confundat cu genurile literare.

Prin gen liric, epic sau dramatic, va trebui să înțelegem un mod practic de-a înfățișa trei dispoziții esențiale de-a concepe viața și universul. Aceste concepțiuni se razimă pe temperamente și pe vârste deosebite; ele se urmează succesiv la acelaș om, ba pot chiar, în chip excepțional, să se întâlnească deodată în acelaș om. Lirismul e tinerețea plină de speranțe; epopeia e bărbăția activă și cuceritoare, iar drama e bătrânețea care constată rezultatele și desiluziile. Lirismul e credința în scopuri mai mult sau mai puțin precise; epopeia e acțiunea care afirmă un om sau un grup de oameni, și drama e criza, în care vedem pe om în luptă cu el însuși sau în luptă cu legile universale și eterne. Fiecare individ trece neapărat prin fiecare din aceste etape, precum și oricare societate de oameni, așa încât, lirismul, de pildă, nu trebuie legat de-o anumită formă literară, de odă sau de sonet, și nici chiar de forma versului. El e un fel de a vedea viața, care n'are de-a face

întru nimic cu formele pe cari le îmbracă. Cutare pagină din Gheorghe Sand, — zice autorul — e mai lirică decât cutare poezie a lui Sainte-Beuve; romanul lui Fogazzaro, Daniele Cortis, e mai ales dramatic, în timp ce dramele lui D'Annunzio sunt mai ales lirice.

Lirismul, epopeia și drama, prin urmare, sunt trei „viziuni“ deosebite ale vieții, cari nu trebuiesc confundate cu anumite cătegorii consacrate ale criticilor de catedră.

Mai departe, autorul ne explică de ce și o națiune sau o societate întreagă trebuie să treacă neapărat prin aceste trei trepte de dezvoltare sufletească.

Fiecare epocă din viața unei societăți e stăpânită de un anumit principiu conducător, care însuflețește și orientează silințele tuturor spre un acelaș ideal. Ideile conducătoare însă își au și ele o tinerețe, o maturitate și un asfințit. La început, ele creiază un avânt sufletesc puternic, trezind aspirații, entuziasm, credință, nădejde. Această exaltare sufletească naște în mod firesc o perioadă de lirism. După aceea, vine vremea realizărilor, când ideia conducătoare e încorporată în fapte, în opere, în legi, în instituții. Aceasta-i perioada epică. În sfârșit, ideia, conducătoare începe să se istoviască și să devină inutilă. Ea nu mai poate stimula energia societății și nu-i mai poate sugera nimic. Aceasta-i perioada dramatică, când oamenii se găesc într'o stare de desorientare morală, privind când spre trecut, când spre viitor, pânăce o nouă idee conducătoare se ivește în zare, smulgând societatea din frământările unei dureroase crize sufletești.

Metoda de cercetare, pe care ar trebui să se razime studiile de Istorie literară, e aceea de-a avea în vedere legăturile intime dintre evoluția literară a unui popor și dintre evoluția principiilor lui conducătoare, privind literatura ca cea mai clară expresie a vieții omenești.

După socotința lui Ernest Bovet, această metodă ar introduce în Istoria literară, — care până acuma a fost privită ca un imens bazar de texte și de documente, — un criteriu psihologic, „precis și mlădios“, care să coordoneze fenomenele literare, punându-le în legătură cu împrejurările politice și sociale dintr'un moment determinat și dintr'un anumit grup de oameni și dându-le prin aceasta o semnificație cu mult mai superioară.

Această metodă ar mai fi având și urmări foarte însemnate pentru estetica literară. În orice epocă literară, trebuie să deosebim neapărat valoarea relativă de valoarea absolută a unei opere artistice. Valoarea relativă a unei opere consistă în ceace ea cuprinde, ca indicații, ca arătări informative, asupra faptelor materiale, asupra moravurilor, asupra ideilor caracteristice vremii în care-a fost concepută. Valoarea absolută stă în adevărul și în frumusețea cu caracter universal cuprinse în structura unei opere literare. Deosebirea aceasta riguroasă, între o valoare și alta, nu se poate face decât mai târziu, după trecerea unui șir de decenii. Contemporanii unei opere literare vor fi atrași mai de grabă de valoarea ei re-

lative, întrucât această valoare se razimă întotdeauna pe realitatea actuală a vieții lor sufletești. Judecățile sigure și nepărtinitoare trebuie să rămână, prin urmare, pe seama posterității. Cu toate acestea însă, Istoria literară nu trebuie să piardă din vedere pe acel nenumărați lucrători rămași în umbră, a căror valoare relativă a pregătit încetul cu încetul marile opere cu valoarea absolută. Și acești lucrători obscuri își au valoarea lor istorică, valoarea lor genetică, întrucât ei oglindesc, în operele lor, spiritul general al unei epoci dispărute.

Sunt apoi o mulțime de alte consecințe cari privesc vieța totală. Socotind literatura ca o expresie a vieții și punând-o în legătură cu diferitele principii conducătoare, vom putea deosebi, cu ajutorul ei, acele forțe esențiale a căror acțiune dă naștere tuturor mișcărilor din vieța sufletească a unei societăți.

Literatura ne pune dinainte omul sub o îndoită înfățișare: omul ca individ izolat (individul Racine), și omul ca ființă socială (Francezii din veacul al 17-lea). În fiecare din aceste două înfățișeri, omul este deodată și efect și cauză.

Din punct de vedere social, avem două unități statornice: individul și umanitatea, partea și totul. Umanitatea însă nu e decât o unitate virtuală, spre care tindem neconștient, prin realizările parțiale ale unui ideal de solidaritate. Între aceste două unități extreme, există o altă serie de unități pe care autorul le numește „agregate intermediare”, „realități actuale” sau „grupe de contiguitate”, izvorâte dintr-o limitare în spațiu a solidarității omenești prin influența intereselor imediate, cari sunt mai puternice decât unitatea ideală. Sunt anume interesele acelea cari se leagă de pământ, de instituții, de limbă, de amintiri, în sfârșit de toate acele fapte câștigate printr'un trecut istoric. Existența unui individ nu se poate despărți de existența unui anumit grup de contiguitate: familie, trib, națiune.

Grupul cel mai însemnat și cel mai hotărîtor este acela de care individul e mai conștient și mai legat prin interese și prin iubire. Seria aceasta a grupelor de contiguitate, autorul o numește: factorul spațiului; iar seria principiilor conducătoare: factorul timpului, — încât socotește că formula lui Taine: „rasă, mediu, moment”, ar trebui schimbată în chipul următor: în loc de rasă, individul așa cum l-a format evoluția istorică și condițiile geografice; în loc de mediu, grupul politic și social, adică factorul spațiului, și în loc de moment, principiul conducător, adică factorul timpului.

Literatura nu poate înflori decât în sânul unui grup bine încheșat, conștient și capabil de-o evoluție normală. Într'un grup de contiguitate, în care nu există o conștiință puternică și ardoarea unei credințe, într'un asemenea grup nu se poate naște o literatură. Nimic însă nu se poate înfăptui înafară de realitatea sufletească a unui grup, de care individul trebuie să atârne în chip absolut conștient. Diferitele principii conducătoare nu sunt decât deosebitele fețe ale

aceleiași eterne probleme, pe care omenirea o rezolvă parțial, cu ajutorul diferitelor grupe, — astăzi, cu ajutorul diferitelor națiuni. Principiile conducătoare, prin urmare, implică fiecare, pe rând adevărul total, adevărul veșnic. Forma practică însă, în care un anumit principiu e realizat de un anumit grup, e totdeauna nedesăvârșită, fiindcă perceperea principiului, sau viziunea parțială a adevărului etern se face de către individ, — și aici intervine rostul hotărîtor al marilor individualități creatoare.

Principiul e totdeauna mai cuprinzător, mai larg decât diferitele grupe actuale, încât el poate să uniască, dela un grup la altul, indivizii înrudiți, formând astfel grupe de afinitate, care tind să apropie între ele grupele de contiguitate.

Prin urmare: caracterul de universalitate al principiului dă naștere la o lărgire progresivă a grupelor actuale, și reciproc: realitatea grupelor face ca principiul să nu se realizeze decât în mod nedesăvârșit. Niciodată interesele unui grup nu rămân pe deplin satisfăcute de pe urma realizării unui principiu. Dacă ar exista această deplină satisfacție, atunci am avea o împiedecare a vieții sufletești. Nemulțumirile însă, pe cari le lasă în suflet realizarea nedesăvârșită a unui principiu, împinge mereu societatea mai departe, făcând-o să caute o nouă credință, un nou principiu conducător, o altă latură a idealului absolut. Principiile nu pot conduce o societate decât sub forma de credință. Un principiu realizat, nu mai e o credință, ci e un lucru care face parte din averea societății. De-aici, nesfârșita suire spre ideal, care e înșuș vieța.

*

Pentru Istoria literară, prin urmare, trebuie să se aibă în vedere următoarele două acțiuni: acțiunea principiilor conducătoare și acțiunea indivizilor-cauză, sau acțiunea individualităților creatoare. Evoluția sufletească a societăților e determinată de conflictul dintre principiile istovite și dintre indivizii excepționali cari întrezăresc o credință nouă. Revoltele individuale, devenite din ce în ce mai conștiente, pregătesc întronarea principiilor nouă.

Nu mulțimea, ci individul a creat Divina Comedie. Individul răstoarnă idolii cei vechi, și găsește cuvântul cel nou. Pentru asta însă, el trebuie să fi trăit mai mult ca oricare altul vieța națiunii și epocii sale, încât în el să se topiască toată acea infinitate de experiențe personale a indivizilor din jurul lui. Și aici stă marea greșală a pozitivismului științific: nesocotirea individului ca putere creatoare, nesocotirea elementului misterios care se găsește în manifestările omenești. Determinismul faptelor exterioare se micșorează pe măsură ce în individ se mărește puterea conștiinței. Pozitivismul ne-a deprins prea mult să privim individul ca determinat din toate părțile. Ori, mersul spre libertate îl datorăm, nu mulțimii, ci individualităților pe cari le numim: artiști.

Pe de altă parte iarăș, nu trebuie să privim pe artist drept un individ izolat, care ar trăi înafară de avuția sufletească, adunată în decurs de veacuri, a

națiunii sale. Individul, care ar pretinde că poate înlocui avuția seculară din sufletul națiunii sale prin eforturile lui de om izolat, acela ar fi condamnat la o veșnică frământare sterilă, la un sbucium inutil. Artistul adevărat, dimpotrivă, trebuie să îngrămădească în sufletul lui toată neliniștea, toate sentimentele și toate ideile vremii sale. „El trebuie să poarte în el, ca o sfântă moștenire, inima chinată a omenirii“.

Acestea sunt ideile dezvoltate în cartea lui Ernest Bovet, pe temeiul cărora ne dă și o schiță de Istorie a literaturii franceze, și alta de Istorie a literaturii italiene, făcând observația că acolo unde viața națională a unui popor a fost împiedecată în mersul ei firesc, literatura originală se ivește în mod întrerupt, dând locul formelor imitate și ideilor netraite.

Am căutat s'o rezum cât se poate de complect, pentru că sunt convins de însemnătatea lucrurilor cuprinse în ea. Fără îndoială, că lucrurile acestea nu sunt chiar așa de nouă cum ne dă să înțelegem Ernest

Bovet. Rolul principiilor conducătoare, în viața popoarelor, a fost înfățișat tot așa de frumos și de cătră Gustave Le Bon în Psihologia evoluției popoarelor, iar metoda pe care ne-o dă Ernest Bovet pentru studiile de Istorie literară a fost întrebuințată la noi de cătră d-l N. Iorga, care a înfățișat literatura noastră în legătură cu condițiunile morale și politice din trecutul românesc, scoțând la iveală înrăurința reciprocă dintre individul-scriitor și dintre spiritul general al diferitelor epoci. Oricum ar fi însă, cartea aceasta e fructul unei minți sănătoase și e vrednică să fie cunoscută, atât în considerațiile ei filozofice, cât și în partea în care teoria e aplicată la literatura franceză și italiană. Pentru Ardeleni, în-deosebi, e foarte de actualitate frumoasa apoteoză pe care Ernest Bovet o face individualităților literare, ținând seama de recente ostilități ale unora în dreptate împotriva cuvântului de scriitor și împotriva cu vântului: literatură.

D. Tomescu.

Cronici.

Economie.

Chestiuni economice.

Vieța economică a popoarelor diferă, amăsurat factorilor de care e determinată și împrejurărilor între cari se formează. Astfel una este viața economică a unui popor stăpân pe libertăți politice și economice și alta a unui popor lipsit sau cu libertăți restrânse. Totasemenea una este viața economică a unui popor ce dispune de o organizație de stat proprie și alta a unui popor lipsit de sprijinul puterii de stat. Și, în fine, una este viața economică a unui popor avut în mijloace de producțiune și bunuri abundente și alta a unui popor cu bunuri limitate și înăbușit în forțele sale de producțiune.

Sub acest raport, viața economică a poporului nostru din Ungaria se prezintă în condițiuni aproape unice în felul lor. Restrâns în libertățile sale politice și economice; lipsit cu totul de sprijinul și bunăvoința puterii de stat; în luptă continuă cu porniri și acțiuni dușmănoase și păgubitoare intereselor sale materiale și morale; stăpân pe bunuri și proprietăți de cele mai multe ori nesuficiente și de calitate inferioară, și avizat exclusiv la puterile sale proprii, angajate însă și aceste și pe alte terene de activitate publică, viața economică a poporului nostru poartă timbrul împrejurărilor vitrege în care s'a format. În multe privințe e mănă și defectuoasă. Ea își găsește expresiune astăzi aproape exclusiv în instituțiunile noastre economice financiare, pe când baza ei: organizarea forțelor noastre în scopul unei producțiuni și circulațiuni cu caracter românesc, care să se extindă ca o rețea

asupra tuturor forțelor vii de care dispunem, ne lipsește și acum precum ne-a lipsit totdeauna.

Am fi nedrepti însă dacă am afirmă că viața noastră economică, așa dupăcum ni se prezintă ea astăzi, ar fi rezultatul exclusiv al împrejurărilor grele politice și sociale în care am trăit. În mare parte această stare are a se atribui și felului mai puțin sistematic în care am lucrat până acum pe terenul economic. În activitatea noastră de aproape 4 decenii, s'a neglijat pe nesimțite un fapt — ordinea trebuințelor — care e baza oricărei acțiuni de regenerare și care singură poate promovă în mod stabil și omogen dezvoltarea rațională și normală a unui popor. Prin nesocotirea acestui fapt, s'a dat preferință unor trebuințe relative și condiționate și s'a neglijat tocmai acele trebuințe și așezăminte, cari ar fi fost chemate să ridice și să consolideze viața economică a poporului nostru propriu zis, a țărânilor noastre. Și — să fim drepti — poate nici nu s'a putut altcum. Chemați la viața națională într'un timp când n'aveam nimic, dar voiam să avem totul, cele două generații de oameni, cari ne-au premers, au servit cu credință și sinceritate pe toate terenele de activitate publică, amăsurat sentinței: una s'o faci, alta să n'o lași nefăcută. Urmarea a fost că s'a făcut mai din toate câte ceva, dar aproape în nici o privință tot. Astfel s'au trecut cu vederea acele așezăminte și întocmiri cari ar fi fost chemate să garanteze poporului nostru o existență sigură și o bunăstare materială multumitoare. Alături de multele și însemnatele noastre instituțiuni de credit s'au uitat societățile de producțiune, de valorizare, de ajutor mutual etc., deci tocmai acele instituțiuni cari formează adevăratele trebuințe

ale unui popor în regenerare și baza, temelul oricărei vieți economice raționale. În chipul acesta am ajuns să avem o viață economică, care oricât este de frumoasă, rezultatul exclusiv al propriilor noastre puteri, totuș — cum am zis mai sus — în unele privințe este mancă și defectuoasă. Îi lipsește organizarea forțelor necesare în scopul înlănțuirii poporului nostru într'un întreg corp economic, deplin și armonicos dezvoltat.

Lipsa de organizație în viața economică a poporului nostru este astăzi un fapt recunoscut și mărturisit în general, un fapt căruia i se dă expresiune aproape zilnic în publicistica noastră. Chestiunea organizării vieții noastre economice în scopul ridicării bunei stări materiale și morale a poporului nostru la gradul cerințelor timpului modern și în conformitate cu tradițiile și tendințele noastre de popor, ce vrea și trebuie să se afirme ca individualitate aparte, este astăzi problema cea mai actuală în ordinea preocupărilor noastre de interes obșteșc.

Așa fiind credem că nu facem un lucru fără folos, dacă deschidem și noi în coloanele acestei reviste un loc pentru tratarea chestiunilor economice, cercând să contribuim și noi la rezolvirea cât mai corăspunzătoare a chestiunilor noastre economice și în special — pe aceasta punem un deosebit pond — a chestiunii organizării vieții noastre economice. În scopul acesta vom indica — după putință — căile de urmat și mijloacele de folosit pentru ridicarea nivelului material și moral al poporului și organizării sale economice. Vom urmări și vom scoate la iveală acțiunile menite să înlănească ajungerea scopului indicat. Vom căuta să contribuim și noi, prin participare la discuții publice, la lămurirea chestiunilor economice ce se vor ivi și — în fine — vom urmări cu interes activitatea economică a Românilor din regat și a compatrioților noștri Sași și Maghiari, ca una care ne interesează direct, firește fără să uităm a ne interesa și de alte chestiuni economice a popoarelor mai înaintate, cari ne pot servi de pildă și învățătură. I. I. Lăpădatu.

Cronică bucureșteană.

25 Decemvrie, 1911.

Câte nu se pot spune într'o „cronică bucureșteană“... Expresia e atât de largă, — mai ales că sub viața bucureșteană se poate înțelege aproape în întregime viața țerii „dela Severin la Dorohoiu“... Patriotismul local va protesta, ca întotdeauna, firește; — dar ce să-i faci? acesta e adevărul inexorabil: că tot mai mult se concentrează în capitală tot ce e mișcare, fie politică fie, în deobște, culturală; — și iată, dela constatarea acestui adevăr, poate să porceadă înainte șirul acestor cronici.

„Luceafărul“ însă vrea ca să se vadă, pentru cetitorii lui, lumea bucureșteană — așadară lumea „din

țară“, — prin prisma, anume, a interesării ardele-nești; — și cred că face foarte bine voind acest lucru. Face foarte bine, — iar cronicarului său îi dă o îndrumare de mare ușurare. Căci o sită prin care să cerni întâmplările vieții deaici trebuie, și dacă e vorba de o asemenea sită, care alta ar putea fi mai bună, decât cea a interesării frățești, ce nu îmbrățișează resentimentele unora față de ceilalți, ci privește totul din punctul de vedere cel mai senin, cu dragoste românească curată, pentru oameni și pentru lucruri.

E vorba, dacă vei stă să-ți cerni spusele printr'o astfel de sită, câtă făină va mai putea să rămână, și câtă va fi țărâța pe care va trebui s'o arunci?... Pe asta din urmă n'avem s'o socotim, bineînțeles; — iar cât pentru cea dintâi... rămâne la aprecierea onoraților cetitori.

Văzută din vâlmășagul ei, viața bucureșteană e mai întotdeauna agitată. Cea politică, mai ales! — Când scriu aceste rânduri, e pace, liniște și concordie... Așa este, — dar numai din pricina sărbătorii mari care se prăznuiește. În urmă și înainte, parcă auzi murmurul de furtună, în stare să se ridice până la vijelii cutropitoare... Se încrucișează vorbele mari, și vorbele tari... „Pungășie! spoliațiune!“ — „Infamie! calomnie!“... Și un uruit de tramvai ieșit din șine parcă subliniază clamoarea acestor imprecățiuni...

— Es ist nicht so arg, — zicem noi ceștia cari nu suntem amestecați în acest vâlmășag. Violența în viața publică aici a devenit ceva obișnuit, — așa încât dacă ar lipsi vreodată, atunci ar fi să te miri și să te întrebi dacă nu se petrece ceva anormal în țară... Deci, toate sunt în cea mai perfectă regulă.

... S'au deschis Camerele; s'a cetit un Mesagiu. — „Niciodată un Mesagiu mai gol și mai sarbăd ca acesta“... — și-a căzut în mână o gazetă de opoziție... — „Niciodată un program de muncă mai bogat, mai plin de probleme de viață“... — ai dat peste Ep'oca... Nu e vorba, dacă ai căutat în colecțiile ziarelor de pe anul trecut, ai găsi articolul acesta în Voința, — iar pe celalalt în gazetele opoziției de-atunci... E pur și simplu un schimb de — rele procedeeuri.

Cine nu le știe toate astea? Toți le știu, — dar obiceiul își ține drumul înainte, și rezistă la toate cricile și la toate persiflările; au ajuns acestea, la rândul lor, fade, banale, primite cu zâmbete... ironice.

Și deci, cântecul urmează înainte: — „Opoziția se retrage din parlament!“... Mare senzație... pentru cei cari se prefac, sau pentru cei cari nu cunosc, în adevăr, mașinăriile acestea. — „S'a ajuns iar la mijloacele cele mari?“ zic cei dintâi. Iar unul din cei din urmă, scrie într'un ziar dela d-voastră; — „Aceasta e o demonstrație, unică în felul ei, până acuma, cel puțin în România“... — Da de unde?! Din contră! Îndrăznim să susținem că nicăiri în toată lumea nu s'a uzat într'o așa măsură de o asemenea demonstrație. S'a mai retras opoziția la 75, la 95... și se va mai retrage, ca la 911, tot astfel și la 921, la 31, la 41... Nu de geaba a spus-o asta de atâta vreme Cațavencu, sau Farfuridi.

Că de ce s'a retras opoziția acuma — de, e o chestie în fața căreia cei neinteresați direct trebuie să rămână oricum cam nedumeriți. Înțelege oricine, firește, că e mare necesitate pentru un oraș atât de întins ca Bucureștii, și unde oricărui menaj, cât de modest, îi place să poată locui „singur în curte”, — ca să aibă o rețea de tramvaie cât mai întinsă și cât mai electrică... Dar ca pe o asemenea chestiune să se ajungă la... „mijloacele cele mari”, fie dintr'o parte fie dintr'alta, — asta rămâne cam neexplicabil, pentru cei cari nu fac parte nici dintre acționari, și nici dintre... reacționari. S'o lăsăm, deocamdată, și noi neexplicată.

Chestia, de altfel, merge paralel, și înaintea justiției. Agale, agale... Acum mai pe urmă, avem „o amânare în continuare până la 21 Ianuarie”... Politica procedează mai repede; justiția, imperturbabilă, ca pretutindenea, n'are să întrecă, probabil, nici de astădată pe carabinierii lui Offenbach.

Mai mult îmi place să relevez, din toate faptele din urmă ale vieții bucureștene, surprinzătorul rezultat al subscripției deschise pentru eroul Grigore Ion, unul din pușinii supraviețuitori ai teribilului și epocalului asalt dela Grivița... Surprinzător, zic, — fiindcă dacă până acuma, o viață de om, a trebuit să aștepte împlinirea unei asemenea datorii naționale, — eu nu pot cunoaște niciun motiv pentru care ea n'ar mai fi putut întârzi, n'ar fi putut să fie amânată, pentru vecii vecilor...

„Mai bine târziu decât niciodată”, — vorbă de consolație, adesea cam amară. Dar niște băieți de școală din fundul Moldovei, trimițându-și și ei obolul lor, au adăugat la naiva lor scrisoare un postscriptum: — „Da de ce n'are el parale?”...

De ce? De ce Grigore Ion, cel care a smuș din mâna arapului steagul verde cu semiluna, rătăcește pe pământul acesta, din care, totuși, nu poate numi nici o bucățică al său?... Micii moldoveni nu pot să înțeleagă lucrul acesta, — și întrebarea lor a rămas întrebare. Nimeni nu le-a răspuns nimica.

— Ei, suntem ocupați noi, acuma, cu chestia tramvaiului...

Dar nu face nimica. Tot e o mângâiere. Măcar un toiag pentru bătrânețele lui, tot o să-i dea nația lui Grigore Ion. Atâta doar tot îi datoră. Și slavă Domnului, că și-au înțeles datoria... Cine? Cei patru băieți din Moldova, — și alții ca dânșii.

Să isprăvesc cu ce trebuia să încep.

N'am să judec lumea, aici. Nici întâmplările din ea n'am să le judec. Dar dacă felul de a vede a aceste întâmplări, ale unui om care a stat martor la multe, și și-a însemnat câteva, poate să intereseze, — vom mai stă de vorbă; — și despre câte de toate.

Ion Gorun.

Însemnări.

Actualitatea și revistele. S'a observat dintr'o parte, că actualității nu i se mai acordă atențiunea cuvenită la revistele de astăzi. Clipele literare cele mai de seamă trec odată cu vremea, sau se prefac în amintiri vagi, fără să fi fost fixate în vremea lor. Epizodurile și conflictele cele multe de credințe, frământările variate de principii și de personalități, se strecoară în neant, fără să fi fost reținute după merit în reviste. Complexitatea asta de visări și de suferințe ale muncitorilor intelectuali, micile nimicuri și tănuitele culise de viață, cari își au și ele importanța lor psihologică, rămân în cea mai mare parte neluate în seamă, par'că n'ar fi și ele documente de energii cheltuite și de o luptă așa de vibrătoare pentru un ideal. Luăm, ca pildă, revistele vechi și, răsfoindu-le, găsim acolo adeseori surprinderi făcute, când câte-o notiță prizărită în vreun colț de coloană uitată, ne descopere fapte și nume de necunoscuți muncitori pentru înfiri-parea trecutului nostru literar.

Iată de ce credem, că tratarea actualității trebuie să fie o datorie deosebită a fiecărei reviste, al cărei rost este să rămână o oglindă credincioasă a epocii sale, un fel de hronograf, al moravurilor, al feluritelor intrigi, cari se țin de obicei în calea progresului, și al altor fenomene sociale.

Să cultivăm deci cronică de actualitate. Alături de literatură, să intre în ea și ramurile surori, toate artele în variatele lor manifestări. Mai cu seamă partea socială ar fi păcat să fie neglițată, astăzi, când se cere așa de impetuos îndreptarea pe toată linia de operațiune.

»

Modernism la noi? Acum, câțiva vreme, am cetit în „Tribuna” o ciudată scrisoare, redactată destul de bine de altfel, despre o conferință, rostită de un domn Pinteru, la Beiuș. Cică subiectul ar fi tratat despre modernism, iar d-l Pinteru ar fi un tânăr colaborator în garda „Vieții Nouă” dela București, unde își publică versurile. Cum a putut răsări lăstarul ăsta de simbolist tocmai la Beiuș, nu ne mirăm, când este știut, că variatele contagiuni intelectuale își au capriciile lor. Dar a face propagandă tocmai într'o regiune din cele mai influențate de limba maghiară și la un public, care vorbește după o topică maghiară și scrie ca bietul Radu Cupar, fie iertat, fără să-și cunoască cum se cade limba maternă, totuși este o ciudățenie. Noi credem, dimpotrivă, că datoria tuturor Pinterilor dela noi ar fi mai întâi, ca în loc de a alergă după fantasmagorii franceze și după bizarerii moderne, să se facă mai întâi apostoli ai limbei curate românești și să infiltreze în sânul publicului mai întâi cunoștințe de literatură românească. Căci, ori și cum, nu ne intră în cap deloc posibilitatea, ca Beiușenii noștri să aibă de pe acum un simț estetic așa de rafinat, încât, desconsiderându-și literatura națională, să se poată încântă de poezii moderni ai Belgiei, Maeterlinck, Verhaeren, Coster și Lemonier, și de alte somități ale Europei de astăzi. Noi, nea-

părat, nu combatem modernismul de talent, dar aberațiile diletanților trebuie înlăturate, din pricina conuziilor de noțiuni, ce caută să le producă.

§

St. O. Iosif scoate un nou volum! Sunt doi ani abia, de când St. O. Iosif, poetul așa de mult iubit de public, și-a scos un volum considerabil de cuprinzător: Poezii din 1893—1908, în editura Socecu din București. Critica l-a primit cu toată căldura și l-a clasificat printre cărțile clasicii noștri, cari rămân. E vieață multă și o soliditate în concepții în acel volum și nu ne mirăm de atribuția potrivită, cu care a fost primit. Ceeace am înțeles acum însă, dintr'o informație indiscretă, este știrea, că St. O. Iosif va scoate un nou volum, adunând toate poeziile sale dela 1908 încoace, cunoscute unele din reviste, altele inedite. După cât le cunoaștem, poeziile aceste nouă, din ultimii ani de creație, sunt făcute cu vechea evlavie față de fond și formă plastică, pe cari poetul a fost totdeauna stăpân. Ele adaugă însă un farmec propriu de intimitate și de subiectivism, care face ca lira să răsunе mai chemătoare și să ne desvălească o nouă parte din sufletul acestui poet al sincerității. Nimeni, dintre noi, nu poate decât să se bucure de hotărîrea d-lui Iosif, de a îmbogăți literatura noastră cu un nou volum.

§

Concertul de Crăciun al societății „Carmen“. În seara din 20 Decemvrie, sala mare a Ateneului din București, a fost un loc de sărbătorire a muzicei românești, a colindelor noastre; maestrul compozitor: Kiriac, Dima și alți muziciști mai tineri: Brediceanu, Cucu, Ganea, Borgovan, ocupau cu compozițiile lor cea mai mare parte din program. Între străini: Bungert cu „Luminile de Crăciun“ ticluită pe o poezie de Carmen Sylva și cu „Azi ca și 'ntotdeauna“, amândouă coruri mixte, blânde și revărsătoare de un puternic sentiment de fericire; Gevaert cu „Sfântul Domn Isus“, cor mixt delicat și voios și cu „Rugăciune de seară“, cor lin, pios pentru trei voci de femei; Tscheikovschi cu o colindă admirabilă: „Isus prunc“; Orlando Lasso, mare muzicant din secolul XVI-lea, cu un șagalic „Ecou“ în 8 voci; Bourgaull-Ducoudray cu un cântec popular breton „Soldatul silvestric“ și Camille Saint-Saëns cu un minunat cor bărbătesc „Carnavalul la Roma“.

Colindele românești au fost însă de astădată în plăcerea publicului. „Leagăn verde de mătase“, colinda dulce a maestrului Dima și „Plecarea Magilor“, cor mixt lucrat pe un cântec de stea de profesorul Kiriac așa cum numai un armonist ca dânsul știe să lucreze, să îmbrace în forme superioare cântecele neamului, au fost de bună seamă punctele de înălțătate ale concertului. Un draguț „Crăciun“ a fost acela a lui G. Cucu, cu prea puține accente românești ca să aibă caracter național, dar în schimb bine armonizat, cu interesante intrări ale părților corale. Nicodim Ganea, un harnic și talentat folklorist, a avut trei coruri în programul concertului: „Puișorul“, „Dintre vii“, „Din poiana Vadului“. Cel dintâiu, slab ca tratare a expresivității melodice și ritmice în raport cu înțelesul

versurilor, a fost întrecut mult de cel de al doilea cor „Dintre vii“, cântec vesel de joc din Ardeal, și mai mult încă de cântecul din țara Moșilor „Din poiana Vadului“, orânduit pentru cor bărbătesc și solo. Dar partea acestuia, unul din cele mai admirabile pasagii de muzică românească, blândă, senină, de o sinceritate înduioșătoare, superbă în mlădierea conturului ei melodic, — neamul românesc pare a avea între poaze cel mai ondulat și mai extins contur melodic între treptele scărilor fonetice — această parte a solistului, e interpusă între două fragmente de o muzică ce numai românească nu e, partea corului, o muzică ce nu-ți spune nimic, neconcordanță cu tâlcul versurilor, stricând pitorescul tabloului. Păcat de o țărăncuță de a lui Grigorescu să o vezi păzindu-și oile în piața Teatrului Național sau mai știu unde... Dar dacă compozitorul Ganea nu s'a îngrijit îndeajuns să aleagă, să păstreze neatinsă individualitatea muzicei românești și să o îmbrace cum se cade, nelăsându-i extremitățile goale sau îmbrăcându-le cum nu trebuie, în schimb când a găsit-o, îți dă senzații delicioase, îți desfată auzul, îți mișcă adânc sensibilitatea, făcându-te să simți românește. Partea „solului“ din cântecul din părțile Moșilor, e un capod'operă de muzică românească. D-l Folescu, un bun bas, a cântat-o cu sentiment, cu înțelegere, românește. Tot d-sa, a interpretat exact „Călătorul“ de Schubert și cu mare avânt aria vitejească din opera „Fata dela Cozia“ de Flechtenmacher: „Să tremure dușmanii“. D-șoara Matilda Zaborovschi, cu o voce de soprană mai mult lirică, a executat just un cântec religios de Luzzi și cu multă ușurință, cu pătrundere „Știi tu bade ce mi-ai spus“, populara iscusitului folklorist Brediceanu. D-șoara Niculina Ionescu, o bună contraltă, dăruită dela D-zeu cu multă voce, dar și cu multă emotivitate, a cântat „Toarce puică“ și „Cântec de leagăn“ de I. Borgovan. Profesorul și pianistul Dumitriu, a acompaniat magistral la piano pe soliști și unele coruri.

Corul și-a arătat roadele educației excelente făcute de profesorul Kiriac: nuanțări subtile, strălucire în sunetele tari și acute ale tenorilor, — lucru atât de rar de găsit într'un cor — sinceritate în expresiune, ordine, aspect dragălaș ochilor. (I. B.).

§

Teatru în liber. Splendorile naturii au fost totdeauna un izvor nesecat de inspirație și de nesfârșită cercetare a minții omenești; sub vraja lor s'a plasmuit cele mai de seamă creațiuni artistice, atât de variate, pline de măreție și originalitate și oricât s'a străduit geniul omenească să le înlocuiască, nizuințele lui au dat numai în parte rezultate mulțumitoare.

În desvoltarea artei dramatice, decorul naturii a jucat un rol de căpetenie și dela scriitorii elini, până în zilele noastre, el a rămas cel mai credincios sprijinitor al creațiunii poetice. Sophocle și Euripide își reprezentau tragediile lor sub cerul albastru al Grăciei, în pacea zilelor curate, la umbrele de chiparoși. În fața vreunui templu, pe covorul de verdeață, apăreau toți eroii legendelor lor, cu toate pasiunile și toată durerea cauzată de mânia zeilor.

Vremile noastre au înlocuit acest decor natural, cu altul plăsmuit și oricâtă desăvârșire ar avea el, sufletul nostru pare tot nemulțumit și de mulțorii să cere în mijlocul decorului nefalsificat. Încercările unor artiști de a reprezenta vara — după modelul teatrului antic — operele dramatice sub cerul liber, au plăcut foarte mult, ba ingeniosul artisc german Reinhardt, a avut în ultimul an succese extraordinare cu reprezentarea tragediei „Oedip“. Curentul acesta începe să prindă tot mai mult teren în țările apusene, fiind foarte puțin cunoscut.

Afară de tragediile clasicilor Greci, se fac încercări și cu piesele dramaturgilor mai noi, în primul rând cu piesele lui Grillparzer, cum sunt Sapho, Hero și Leandro, Medea sau cu tragedia „Gyges și inelul“, „Mireasa din Messina“, etc. Chiar cu unele piese ale lui Ibsen s'a încercat, cum a fost „Nordische Heerfahrt“.

O astfel de încercare s'a făcut la Sinaia de artiștii Teatrului Național prin reprezentarea tragediei „Ifigenia în Aulida“, care a avut un succes desăvârșit, de aceea credem că astfel de începuturi nu trebuie abandonate. Mai ales în referințele noastre din Ardeal unde e lipsă totală de decoruri și scene, astfel de încercări ar trebui făcute în fiecare an cu ocaziunea adunărilor generale sau ale altor serbări naționale. Afară de tragediile antice, cari sunt în parte traduse și între operele autorilor români găsim piese de reprezentat. Poate chiar „Fântâna Blandusiei“ a lui Alecsandri s'ar putea reprezenta cu unele schimbări. În actul I. avem un frumos tablou câmpenesc în vecinătatea orașului Tibur. În fund colnice cu livezi printre cari se zăresc câteva case de țară. O cărare se coboară de pe colnic în mijlocul scenei. În dreapta, planul I. fântâna Blandusiei în umbra unui mare stejar. Actul II. o terasă largă cu o colonadă în fund dealungul scenei. În stânga o parte din fațada palatului lui Scaur, cu un peron de trei scări de marmură pe care se deschide ușa principală... Deasupra ușei bustul poleit al lui Scaur, alături de ea statuetele lui Plutus și Mercur. Printre coloane să vede o grădină frumoasă. Pe terasă, cam în stânga o masă înconjurată cu trei jilțuri, cu două scaune de bronz etc. Al treilea act e cabinetul de lucru al lui Horațiu cu cele două biblioteci, care poate fi înlocuit cu un vestibul cu colonade sau altceva asemănător. Cele mai potrivite locuri pentru astfel de reprezentații sunt coastele unei coline, în umbra soarelui și mai depărtat de arbori, al căror freamăt de frunze împiedică înțelegerea cuvintelor.

Societatea pentru fond de teatru ar fi în primul loc chemată să pună în practică această idee, bine înțeles după cum o va chibzui conducătorul de reprezentații.

Cu altă ocaziune vom vorbi despre alte piese românești. (I. E.)

§§

Sentinela lui Grigorescu. Se știe că tablourile lui Grigorescu în cari a prins scena din războiul pentru independență sunt dintre cele mai reușite și mai vestite în acest gen. Pictorul care a zugrăvit cu atâta dragoste și cu atâta poezie pe țărani în viața patriar-

hală dela sate, a știut să le înveșnicească și vitejia cu care s'aruncau în gura morții pe câmpul de războiu. „Toate tablourile lui din campanie — zice d-l Vlahuță — sunt făcute cu viforul marilor emoțiuni pe cari le dă războiul. Simți că așa a trebuit să fie. Simți că toată această înfiorătoare privesc a măcelului omenesc a trecut prin ochii lui înspăimântați, a sguudit adânc sufletul lui de artist și, ca tăria unui trăsnet, s'a descărcat, prin mâna lui, pe pânză, aproape fără știrea lui.“ Toate figurile din războiu zugrăvite de Grigorescu sunt reale, nu închipuite; când le privești simți că se desprinde din ele viața. Sentinela, pe care o reproducem în acest număr, are o ținută de mândrie vitejească și de conștiință a puterii ostășești. Pe acest dorobanț voinic, care străjuește într-o atitudine provocătoare, parcă-l vedem în clipa următoare aruncându-se cu furie asupra dușmanului și săvârșind minuni de vitejie. Și câți voinici deaceștia din neamul nostru nu slujesc împărății străine, cântând:

Cine-a făcut cătania
Mânce-i casa sărăcia
Pe dânsul mânce-l orbia.

§§

† **Ion cavaler de Pușcariu.** Unul dintre octogenarii noștri, martorul atâtor evenimente înălțătoare din viața noastră națională, s'a stins mai zilele trecute în Bran, unde a și fost înmormântat cu jalea și pompa ce i se cuvenia. Ion cavaler de Pușcariu a fost o figură simpatice în viața noastră culturală, a fost unul dintre acei autodidacți din vechea generație, cari au reușit să se înalțe până la scaunul de nemuritor al Academiei Române. Pe urma lui va rămâne un îndemn de muncă și o pildă de entuziasm.

§§

Șezătoarea lui Tiberiu Brediceanu. Simpaticul compozitor și iubitul nostru prieten s'a hotărât să plece din mijlocul nostru, să treacă mări și țări, ca să conducă filiala Albiniei din New-York. Înainte de a pleca pe lângă manifestațiunile de simpatie din Sibiu, țara lui de naștere, Banatul, a ținut să-și iee adio dela dânsul, reprezentându-i în Timișoara cea mai reușită compoziție „La șezătoare“, pe care a condus-o singur între entuziasmul publicului adunat din toate părțile. Tiberiu Brediceanu a plecat dela noi, și-i dorim din toată inima zile vesele și senine în noua țară de pribegie și-i mulțumim că ne-a lăsat, în urma lui, cântecetele și jocurile țărănești, cari ne vor face să-l simțim sufletește mereu între noi.

Scoarțe pentru „Luceafărul“.

Onorații noștri abonați, cari doresc să aibă scoarțe pentru „Luceafărul“ pe anul 1911 sunt rugați a ne trimite în cursul unei Ianuarie, suma de 2 Cor., deodată cu reînnoirea abonamentului pe 1912. Scoarțele se comandă numai după numărul cererilor, și se vor expediă din partea administrației în cursul unei Martie 1912.

Se mai găsesc la administrația noastră scoarțe pe toți anii, dela 1902—1910. Prețul unei scoarțe 2 Cor. împreună cu porto postal.